

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su
prisiuntimu:

Rusijoje uždeng-
ose gramotose . 6 rubl.,
Prusose 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtą dalį ištisos eilutės
smulkaus rašto 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Drągija pavojuje!

Agrum tuum non seres diverso
semine. Veste, quae ex duobus
texta est, non indueris.

Lib. Lev., cap. XIX.

Vienu iš svarbiausių, be abejojimo, padarų ugyje mūsų tautos ir drągijos yra parinkimas tamtikrų lietuvių-motinių ir lietuvių-pačių. „Dūkite mums geras motinas, ir mes turėsime puikiausią draugiją“ — sako angštai autoritėtiškas Jonas Povylas Richteris, ir sako labai teisingai. Jeigu kitos drągijos gali skūsties ant stokos gerų motinių, tai lietuviškojoje toji stoka pavirsta į apraudotiną ir neapgincijamą buitį, nės kad ir atitinkame savo draugijoje nedidelį skaitlių pusėtinų moterų visatinoje prasmėje, tai be abejonės vargiai rasime vieną-kitą moterį-*lietuve*: aplinkybė apgailėtina, kuri lemia netolyumą žūtį mūsų draugijai, jeigu nepasiseks prašalinti tą anormališką buitį. Kaip ir daugelyje kitų klausimų, lietuviškoji inteligencija turi šiame dalyke gerus užmanymus, bet praktiškas išrišimas to klausymo tamtikroje linkmėje paverčia gerą užmanymą į fatališką *pium desiderium*. Palikę šalyje klausymą apie šį dalyką pačioje tautoje (žmonėse), peržiūrėsime jį per tiek, ant kiek jisai aprepia mūsų inteligentiškąją lūmą.

Visi inteligentai principe pripažįsta, jog neatmestinu reikalu kiekvieno apšviesto lietuviu yra imti pačią lietuve, bet ne visi sužiedžia sav vienoki supratimą apie savaimi kylantį klausymą: ką šiame atvėjy gali vadinti lietuve? Ir 90% mūsų apšviestunų nemoka išrišti to klausymo, nės, beabejotami, pasilieka viengungiais. Vienok, kadangi ši pastaroji buitis, liudydama gerą patrijotiškumą lietuvių, grumsdžia palikti bergždžia mūsų inteligenciją, tai pirmutine uždūte tų pačių apšviestunų turi būti išrišimas to klausymo. Mūsų šiolaikinėje ašliavoje bene tik dukart buvo ištolo užgautas lansymas apie lietuves-moteris ir, numanu, abusyk sai pasiliko atviru, o kas aršiaus, p. Q. D. ir K., arde visos lietuviškosios inteligencijos, užbaigė savo kundus pilnu nusiminimo ir gailėsčio šauksmu: **draugija! dūk mums lietuvaiciū!** Tasai šauksas, žinoma, pasiliko ir ant ilgo dar pasiliks bergždžių. Jis ir atitinkame mūsų idejalo ištaupytas lietuities, tai tik skrytyje svajojimų: tik smagi vaidenė gūdotino Vieversio parodo mums lietuvaites

„raudonskrūstes, mėlynakes“, kurios „augis Lietuvai lietuvius“. Sutverti tikrąją, inteligentišką lietuvišką draugiją, o sykiu su jaja ir tamtikras moteris-lietuves, išpūle dabarnykščiai mūsų inteligencijai. Sekančioji karta ras jau pilnai susikrovusį ir visai išplėtotą rumą draugijos, mūsų-gi darbu turi būti vien nešimas aukų ir pasišventimas, jei norime įkūnyti savo idejalus. Kokiais gi keliais išpuls tą rumą rėsti?

Drągija (kalbu apie viršutinesias lūmas), kurią fandame etnografiškose ežiose Lietuvos, yra tai gyvas bespalvis mišinys, kuriame susiremia visokios srovės, nevienoki idejalai, priešingi norai ir skerslenksmiai. Atmetę į šalį sausai svetimą ingredientą (rusus, vokiečius ir t. t.), o palikę tik tą dalį, kurią galima vadinti savąja (isintoturavę lenkai, sulenkėjusieji lietuviai ir tikri lietuviai), mes ir čia išvystame vieną dryžumą. Paskutinėje grupoje moterų visai nėra ir tik puslenkiai gali pristatyti mūsų apšviestajai jaunūmenei reikalingą skaitlių intelligentiškų draugių gyvenimo. Vienok, ar tos moters gali būti geromis motinomis iš pusės lietuvių, ar mūsų idejalai gali būti jų idejalais? Negali. Ar bent paskiaus, per įtekmę vyro, jos gali tapti lietuviškomis tamtikroje prasmėje? Tai poju negali. Nė nešaukdami pagelbon keleto žinomų paveisdu, negalime abejoti, jog viršui tiegtasis nusprendimas šiame dalyke yra teisingu ir neapgincytu. Dabarnykštė puslenkė, ar mes vadysime ją lenke ar lietuve, ant galo, kad ir ji pati girsis savo lietuviyste, — niekad nebus tikrai lietuviška motina. Moteris kiekvienoje draugijoje esti atžargiomis auklėtojoms konservatizmo, o jų labjais tokiomis yra esančios kalboje moters: mūsų įtekmė nieku budu nepajiegs pargriauti jų per amžius įsitovėjusių idejų. Jeigu mes vilsimės tai pasiekti, tai toji viltis, ištikro, pasiliks tuščia ir pavirs į apsvylimą. Ar atvirai ar slapta, ar tyčia ar netyčia, ar stačiai ar nušaliai — puslenkė visada laupys savo numanymus ir ardys lietuvišką dvasę savo giminejė. Deja (bėda) mūsų inteligencijai, jeigu ji nejeskos ir neris kitokio išėjimo, kaip tik vesti puslenkes: jinai pati savę tokiu budu sutirp Ardymas-gi lietuvių eis šitokiais keliais: 1° lenkė nejutoms įkels į lietuviu namus, jei tai nors iš dalies, lenkišką kalbą ir

pavers lietuviškąjį namą į pusiaulenišką; 2° ji suves lietuvi-vyrą į draugystę su žmonėmis (savo giminėmis), kuriems idėjos lietuviystės ar nemielos ar indiferentiškos; šiame atvejy ne vienutė ant masos, bet masa ant vienutės turės įtekmę, mūsų idėjai nemielą; per tą įtekmę karštas patrijotas taps atšalėliu, o menkiejie, jeigu netaps priešinikais, tai butinai pavirs į vistiekus, kurių vardas legijons; 3° puslenkė, jei ne visai, tai didelėje dalyj su-traukys saitus, kurie vienyja lietuvi-apšviestuną su brandūliu tautos — žmonėmis; beveik visi mūsų in-telligentai kilę yra iš žemutinės lūmos, pertai tik gyvas ryšys su žmonėmis įstengs padaryti idėjas lietuviystės, taupinamas tūmtarpu vienos tik intelli-gencijos, visatinomis; 4° puslenkė neužtvinkiamu budu, kad ir netyčia, išaugis vaikus, nesakysiu, dėl išvengimo aštrios išpaudos, lenkiškoje, bet *paprastoje* dvasejė; gaila tik, jog dalykas ne įvardyjimūse, bet pačioj butybėje daigtų: nės paprastumas ir lenkiškumas šiame atsitikime yra sinonymais, taip lygiai, kad mes vadintumėme puslenkė pus-lietuvi ar puslietuvi puslenke — galų galūse vis gausime veislę . . . tautiškų hermaphroditų.

Dabar paklauskime, kiek vieton tiek atmintinių pusių puslenkė dūs pridėtinių? Nebesame taip giliai naryni, kad tikėtumem, jog akstinu susitū-kimo visada esti romantiška meilė: gal nepaklysiu, sakydamas, kad šiame laike apšvedimas esti pervis reikalu išminties, o tarsi nėpasverdėtiną teisybę pasakę, kad lietuvių tarpe susitūkimas *turi* buti vaisium protavimo. Meilė yra atsitikimas, taigi negalėkime tikėti, jog lietuvis pasidūda galei atsi-tikimo, nės tada pripažintumėme savo dorišką ne-tvirtumą. Ant galo, meilės jausmą taip dailiai gali rasti ir patalpinti kitoje moteriškoje, kaip ir puslenkėje. Tokiu budu puslenkė meile nėapmokės savo negerų pusių. Jeigu-gi mes jieškome joje apšvietimo, tai ir tasai apšvietimas neužvadūs jos atmintinių pusių: jisai tik dūda puslenkei tvirtesnį ginklą ardyti lietuviystei. Lietuvis-intelligentas, budamas pats apšviestu, neyra prispirtu jieškoti apšvietimo savo pačioje; jisai pats mokės ir galės vesti auginimą vaikų tamtikrais taikas. Jieško-damas daugiau priežasčių vedimo puslenkių, gėdžiūs ir prasitarti, kad viena iš jų galėtų buti noras prilaikymo svietišku konvenansų: toksai noras liu-dytų gilų dvasišką ištvirkimą patrijoto. Taigi nerandame nė vienos didelės priežasties, dėl kurios, veddami pačią puslenkė, turėtumėme veisti dėl lie-tuviystės dvasiškas amphybijas.

Vienok vesti pačias reikia, kitaip niekūmet ne-sutversime pilnos intelligentiškos draugijos: lietu-viškąjį intelligencija ir be to perdaug viensty-va. Bet ką-gi vesti? Drašiai statan atsakymą: iš žmonių. Mandagių, padorių ir nevisai merginų Lietuvos šalyje yra pertektinai, o kiti, tokia mergina greit mokės

prisitalkinti prie naujo gyvenimo, nės moters abelnai turi ypatingą gabumą taikinties prie dūtų aplinkybių. Naudos, kokią, be abejonės, atneš vedimas merginų iš žmonių, negali gana gerai nė apsverti, — čia nėra reikalo nė kalbėti apie tai. Gana to, kad sutraukdami augščiaus patiegtą, išvysime štai ką: 1. lietuvi padės vyrui veisti lietuviystę gimtinėje ir namūse, o puslenkė ardyš ją; 2. lietuvi stipris ir pati vyrą privers prilaikyti gyvą ryšį su žmo-nėmis, o puslenkė traukys tūs saitus; 3. lietuvi paves vyrui visą įtekmę vedime namų lietuviškų budu ir auginime vaikų tamtikroje dvaseje, o pus-lenkė stengsis paveržti tą įtekmę ant nenandos idėjai. Žinoma, daugumas vadys susitūkimą su intelektualiskai silpna ir negana išlavinta mote-riške auka iš savo pusės, bet verčiaus pripažin-kime tą dalyką esant savo reikmene ir reikmene neatmestina. Mes nenusidedame perdideliu pil-dymu savo pareigų kaipo lietuviai, tai nors šiame svarbiausiam reikale atlikim sūkimą savo patrijo-tiškos sąžinės ir, vieton visomis pajiegomis drūtinai saitus vienavimo su tauta, neardykime patys tų ryšių. Reikia iš mūsų pusės pasišventimo ir dar pasišventimo. Jeigu gerais norais, anot tos pa-sakos, grendžia pragaro dugną, tai be abejonės norais, ir tik norais, mes išgrįsime savo tautai erškėčiūtą kelią. Išblaškyti po visą plotį pa-saulės, lietuviai lengvai nutausta, o vedimas sve-timos tautos arba svetimos dvasės moterų tik pa-skubins išgamystą.

Dėl tų-gi lietuvių, kurie apšvedė ar gali ap-sivesti su maskolaitėmis, mūsų tauta neranda ki-tokio vardo, kaip tik renegatų ir jų nelemto at-minčiai stato jūdus kryžius.

Gūžinėdami, tartum neregiai, mes graibali-o-jame apskū savę ir nusiminę šaukiame, patys savę pliekdami per veidą: „draugija! dūk manis lietuvičią!“ O nenorime atsiminti, jog mes esame tik pirmutiniais rentiniais rume lietuviškosios drau-gijos, ir mūsų uždūtė yra — *patiems* sutverti tą drau-giją. Ar-gi nū puslenkių mes reikalausime pa-gelbos tame tvėrime, kad tūmtarpu patys dar tu-rime ginties nū nelemtos įtekmės tų puslenkių? Gyvas absurdas! Drauge su lenkėmis mes nesu-žiesime lietuviškos draugijos: toksai susijungima tik veis toliaus tą pačią maišati, kokia pirma kle-stėjo ir viešpatuoja dabar. „Non seres agrar-tuum diverso semine!“

Taikindamas prie šito dalyko Dijogeno sūter-cija, užbaigsiu: „už visus turtus pasaulės neleisčia-į savo bačką moteries-puslenkės!“ J. M. Eke

Kaip visoki sutvėrimai sutinka Naujus metus

Pramžis, dyrstelėjęs per viršų akulioris į sa-laikrodį, davė ženklą. Štai stovintis jo raštū, susikuprines senukas su grobšiu, iš kurio kyba Lietuvos ukinišką kalendorius 1892 m., išėjo per dū, ir nukrapino į Praeitę ant „anopy“ es, o kitoj

atymirkoje į jo vietą stojo kudykėlis, da nuogas ir turis tik ant kaklo užkabintą keletą kringelių, taip suraitytą, kad išrodo lyg 1893 . . .

Taip Lietuvos padangėse. O ant žemės? Ant žemės sakoma: pasibaigė Senas, o užstojo Naujas metas. Ta valanda ant žemės gana yvairiai sutinkama.

Sutvėrimai, kurių giminystės taip gėdisi žmonės, o kurie neatsitolinę da nū savo motinos gamtos ir klauso jos įsakymų — tie persimainymo metų „stuikos“ nenumano, nes, kaip matome, nesiučtinėja viens kitam „vizitinių biletų“, netrukdo perniek laiko ant beprotingų melagysčių, bevėlydami vienį kitam „laimingų Naujų metų“ ir nekelia „Silvestrinių balių“.

Kiti sutvėrimai, kurie patys savę oficiališkai vadina žmonėmis; kurie jau taip atsitolinę nū gamtos, kad jūs riša su jaja beveik tik dvi valandos: gimimo ir myrio; kurie, nesiklausdami gamtos, pramanytingai ir išaugšto paskiria laiką apsiereikškimui įvairiausių jausmų ir pritinkančio pasielgimo; kurie pasakę sau: tada reikia verkti — verkia graudžiomis ašaromis, nors širdis iš džiaugsmo šoka; tada reikia linksmintis — linksminasi, nors širdį liudnumas graužia; tada reikia saugotis mėsiško — vieton valgyti jaučio mėsa, apsieryja skaniausios žuvies mėsa; tada reikia gerti — geria, nors tūjaus turi išvėmti; tada reikia karštai melstis — meldžiasi lupomis, o dvasioje apsvarsto, kaip artymą nuskriausti ir t. t. tie, sakau, sutvėrimai, kurie savo nepaklusniausius jausmus gali pritaikyti prie kiekvienos išaugšto paskirtos valandos taip lengvai, kaip fraką arba raikštį ant kaklo, sutarė, kad užstojimas Naujų metų turi būti valanda linksma, valanda užmiršimo visko, kas buvo, valanda, nū kurios turi priverstinai prasidėti nauja laimė ir persimainyti gyvenimas, žinoma, į geresnį. Na, ir kelią „Silvestrinių balių“ — krikštynas Naujų metų — linksminasi, šoka iki pasiutumui, atkartoja viens kitam stereotypišką „laimingų metų“, rodosi tikėdami priversią „metus“ būti laimingais, o idant būtų matyti, kad ir gyvenimas pasimainė — permaino kalendorių . . . iš kurio dasižino, kada vėl reiks apsieryti, kada linksmai ar liudnai giedoti, kada būti mielaširdingu, kada reiks meluoti del parodymo viens kitam „širdies“ ir t. t. Tarpe augščiaus minėtų skyrių sutvėrimų yra sutvėrimai, kurių „silvestriniai šokikai“ nenori pripažinti oficiališkais žmonėmis, o mato juse tiktai gyvulius, kurių prakaitą ir kraują siurbdami, neprivalo nė „sėti nė pjauti“, o gali šiltai ir riebiai amžį perleisti. Šitas skyrius — tai vargdieniai, bedaliai, likimo apleisti kankintiniai, kurie per visą savo gyvenimą, prirakoti prie sunkaus, kruvino darbo, neturi kada strėnų atitiesti. O tame sulenkime strėnų tuni priezastis sutukimo „oficiališkų“ žmonių, „Silvestrinių balių“ ir t. t. Tai-gi, ydant tos strėnos kartais neatsitiestų ir nepaslystų gerovę „Silvestrinių šokikų“, zadina jie nūlat kankintinius ir kala jiems į galvą be paliovos: Mes esame Apveizdos leisti del jusų gero, nes, matote, iš mus išeina visokia valdzia, kuri jumis valdo; užtai gi, del atidėkavojimo mums, turite visą amžį dirbti, idant mes galėtume turėti išpustus veidus ir pilvus; turite vaikščioti apdriške, prasčiausiose apdangaltuse, idant mes galėtume dėvoti silkus; turite būti tamsus, idant nieko nežinotume apie mus darbus ir neateitų jums noras mus papeikti — uz tai didelis nusidėjimas; turite ant vieto trumpiaus gyventi, ydant mes galėtume gyventi ilgiaus! Jaigu šita viską išpildysite priderandiai, tai galėsite sau . . . posmert palėbauti! O jaigu nenorėsite pildyti, tai . . . priversim.

Ar pasitikejė ant pažadėjimo posmert, ar iš prievartos, lieja nabagai kankintiniai kruviną prakaitą, žeidžia rankas be atvangos . . . Jaigu jie speja ant Naujų metų nors pusiau atitiesti nuvargintas strėnas, tai ne del „Silvestrinių balių“, o tik delto, idant iš pilnesnės krutinės išleisti dusavimus: Kada pasibaigs mano vargas? ar da turiu toliaus vargti? ar turėsiu ateinantį metą ką valgyti? ir t. t.

Kaip-gi mes, laikrašdirbiai „visokių plunksnų“, prigulintieji prie sutvėrimų vardu *genus irritabile*, sutinkame Naujus metus? Tiesiog pasakysiu: su smagum ir ramum jausmu. Jausmą šita galima prilyginti prie to, kuriuomi paplunka širdis kiekvieno, pasigerinusio kūmi nors mylimiausiai esybei. Paskutinis prie galo metų N laikraščio, prie kurio dirbame, tai liudijimas pilnai užbaigtos dalelės darbo. Bet kokio darbo? Ne tokio, kuris priverstinai atliekamas del užsidirbimo dūnos kasnio, arba del sukrovimo turto; ne tokio, kur paima viršų gynai žvėriški instinktai . . . Ne! čia liudijimas darbo, kuris atliekamas tiesiog iš pajautimo ir supratimo tos didės pareigos, kad reikia dirbti del *visu gero*, kartais savę patį pamirštant. Čia darbas pasišventimo, nes dirbti del savo draugijos mūsų padėjime galime tiktai su didelia vargu, tankiai nukęsdami už tą darbą ir da jokios materiališkos naudos nepelnydami. Tik beveik visi mes dirbame uždyką. Jausti, kad kaipo lietuvis tarnauji Lietuvai, kad kaipo draugijos sąnarys neesi penimiu, užsiėmusiu vien tik savo ramum išmitimu, kad kaipo apšviestunas daliniesi su savo broliais kiek istengdamas šviesišku turtu, vienu žodžiu, atlieki aną didę pareigą — pasigerini Lietuvai — ištikro jausmas smagus — neužvadus jo nėjoks „Silvestrinis balius“. Toks jausmas turi apsiaubti širdis ne tik laikrašdirbių, bet ir visų lietuvių, kurie, negaledami gerintis Lietuvai raštais, gerinasi jai pinigais, šelpdami dalykus lietuystės.

Ypač mes „varpininkai“ ši Naują metą sutinkame su džiaugsmu, turėdami atmintyje, kad perleidome metą *ketvirtą*, taip kritišką del lietuviškų laikraščių, o da ypač, kad prie to kritiškumo, rodos, likimo paskirto mūsų laikraščiams, prisidėjusios buvo pereitame mete rankos, kurios tyčia ketino nužudyti „Varpą“ ir „Ukininką“. Vienok išlikome — galime dirbti toliaus ramesni ir tvirtesni. — *J. K. K.*

Rusvos dulkės.

✓ Lenkiskai parašė Rodzevycių Marė,
lietuviskai vertė V. K.
(Tasa. Pradžia N. 3 1892 m.)

Atėjo rugpjūtė. Viena diena išspietė ant dvaro lauko visi Kareiviskiai, nes tai buvo diena, kurioje burtai nedaleido dirbti pas savę namieje, o iš vakaro pats ponas perėjo per kaimą, kviesdamas į talką. Suėjo beveik visi, nū turtingiausio iki vargingiausio, nū seno iki jauno. Didelių liko namieje tiktai vienas Jonas su vaikais. Sunus su pačiomis išėjo dar prieš švintant, paimdami kaimynus ir gimines. Buvo rodos atlaidei ta rugpjūtė dvere. Vyrai apsiivilko baltas, kaip sniegas, marškiniais, merginos apsiėgė gražiaisiais andarokais, lyg pasirengę į gužynę, o galvas apskaišė rutomis. Dagi Kristupas atėjo su galgiu, o Roziukė apleido stakles. *Urai,*

Sustojo kirtikai lyg gerys ilga gita, paskui jės traukė merginos, rinkėdamos aukšines vargas ir rėsdamos į pėdus, o prie galo seniai ir vaikščioti statė rikes išilgai apnūgintų lygių. Iš to laukoėjo

dūgimas, lyg iš spiečiaus. Braškėjimas javų, skambėjimas dalgių, varpų, užimas. Kartais dalgiai sustodavo, blizgėdami prieš saulę, o visus atgarsius apimdavo daina, kurios antra šlūgtė tūjau pagriebdavo moteriškosios, o seniai storu balsu taikėsi pritarti. Rodosi, ta lauka aptupė peteliškės, taip jis mainėsi visas, taip krutėjo, lyg gyvas. Kiršnėva toje vietoje skyrė dvaro lauką nū to smoto, kurį pirkė Didelis. Keturi nauji kapčiai buvo matyt istolo, o ant kalnelio riogsojo sukrauti medžiai. Lauras vaikščiojo ten kasdien, prižiūrėdamas darbą, vežimą medžių ir akmenų pamatams. Jau sukako mėnesis, o dar jis viešėjosi.

Iš Stetino vis ėjo laiskai, saukdami jį atgal; atsakinėjo, išteisindamas savo susivėlinimą naminiiais reikalais, tęsė iš nedėlios i nedėlia. Turėjo dabar darbą. Tas žemės smotas už kruviną, per dvyliką metų uždirbtą skatiką nupirktas tėvui, pasidarė jam brangus, kas-žin kas jį traukte traukė kas rytą ant to kalnelio už šaltinio, ten mėgo buti per dienų dienas. Darbas vilkosi, pamaži apsiaubdamas jo mislis ir norus.

Prie rankų darbo nesimė, vienok, mielai jį žiūrėjo. Smagu jam buvo, kada lauką padalino i tris dalis ir viena iš jų broliui su kaimynais išarė rugiams; rupejo jam kiekvienas parvežtas iš girios medis, o syki užsiminė dagi tėvui nū mėslo, kurį priderėjo iš kas-žin kur pargabenti, ir kalbino pirkti ant žiemos perą arklių ir karvių.

Nū kalnelio jis matė visą turta: Dievą, paskirtą ant želdinimė, lygias lysias naujai sutardytos žemės ganyklas, kur ganėsi brolių galvijai. Toliaus, seną Palkalnį, o po ties vieškelį ir arčiausią Jūdžių daržą, kur nū ryto iki vakaro buvo girdėt bildejimas Roziukės staklių ir šskur kas rytą sunkiais žingsniais ėjo pas jį smiurus Kristupas tašyti medžių. Rytais kilo nū Kiršnėvos, kaip dumai, baltas garas, paskui per ilgą dieną svilino kaitra ir vėl vakarė kilo ukas, o suarta dirva leido drėgną, šviežią kvapsnį.

Užeina, budavo, pas jį iš kaimo ukininkei, stebėdamiesi ir girdami tą žemę, o jis linksmai šypsosi. Atlankė jį kartą dagi pats ponas ir šnekučiavo ilgą valandą, o syki vakare atėjo su seniu Jonu klebonas apžiūrėti pirkinį ir aprinkti vietą kopyčelei.

Trise susėdo ant aptašyto medžio.

— Džiaugiasi ta žemė, džiaugiasi! — kalbėjo račius, o jo veidas, pripratus prie pavartauimo užsimastymo, išsilygino nūdžiugimu vaikė. — Džiaugiasi, nes nežeis jos samdininkas, nesiurbs jos, kaip dielė samdytojas. Prižiūrės ją ir glamonės pats savininkas. Gėrėsis jaja ir mylės, kaip motiną!

— Nes tai yra motina — pridurė kunigas. — Matote, kaip ji vaikus, kol maži, maitina dūna, apdengia linais, idant paskui užaugę taptų jos priegloba ir garbe. Už jus Laurą ji nesigėdins.

O Lauras tylėjo, nės jam gėda buvo užginti. Vakare grįžo, lyg ramiai užsimastęs. Budavo, dagi ir Stetiną užmiršta, taip jam tas kaimas tapo savūju, žmonės pažįstamais, taip prie tų takelių ir daržų priprato. Atrado gryną savo kalbą, rodosi, niekad kitokios nē nevertėjo; ir tankiai stodavo prie jaunimo ir su kitais išvien dainūdavo žmonių dainas.

Pas Butkų pirmas buvo prie šokių, o namieje susipažino su visais vargais ir rupeščiais, susibendravo su vaikais, naminiiais gyvuliais, dagi su padarais.

Tą dieną, kaip kirto dvaro rugius, nū kalnelio matė jū visus, kaip ant delno. Pažino iš veido kirtikus, moteriškes, girdejo žodžius dainos:

Nepapustės dalgelio,
Nepapjaisi sienelio,
Valiok, mano dalgei, valio, valio! . . . ir t. t.

Pamaži pradėjo leistis upės link. Perbrido per ją ir atėjęs ant lauko, prisiartinio prie dirbančių.

— Padėk Dieve! — pasveikino.

— Galėtum ir tu man padėti, štai nū mosavimo ir dainavimo uždusau! — nusijūke Šlingurys.

Nusijūke visi kirtikai.

— Jis mums kojas nukapotų! Tikrai kaip gyvas, dar rankoje dalgio neturėjo.

— Turėt turėjau, jau bus kokia dvylika metų. Endrius gali pasakyti. Jis manę mokino.

— Turėjai kada užmiršti! — atrėmė brolis sustojęs ir ketindamas pasipustyti dalgi.

— Nagi dūk! Pabandysiu . . . — nusijūke prieidamas.

Visi žingeidžiai atsisuko.

Paėmė dalgi, užsimojo, griebė syki ir antrą.

— Išukro tinką! — ji gyre — Tikta greit pails, nepratęs!

— Palaukite, paskui pasakysite! — atrėmė užgautas.

Nusimetė trinyčius ir stoji vienmarškinis, kaip kiti. Tikta marškiniai jo buvo baltesni ir ant kaklo raikštis su auksine sagute, blisgančia ant saulės. Stoji i glita ir kirto, neapsileidamas. Nūalsa apsirėškė apkaitimu veidu jo ir subėgimu gysli ant kaklo ir smilkinių.

— Visur tu vyras! — tarė Endrius luktelėjęs — bet gana garbės. Leisk mane.

Tėgul! Dainoras neperejo. Tu imkis griebti, o Mariuka tegul pasilsės. Endrius paklausė, o Mariuka, gavus pasilsėti, nubėgo pas rėkaujanti ant lysios laura. *Jauo Rauluką.*

Darbas ėjo sparčiai. Atėjo pats ponas, paliko arklėis pėsčias apėjo visus dirbančius, girdamas ir jūkavodamas.

— Ir Kristupas čia ir musu garsi audeja! Rugiai manō apturėjo didelę garbę. Tokia diena verta pamylėjimo!

— Visi mes čia! — atrėmė Šlingurys. — Kad Rupinas turėtų kojas, tai ir jis butų metęs savo apaštalukus ir bėgęs su mumis, nes kaime dabar rodos, maras perėjo.

Ponas sustojo prieš Laurą ir žiūrėjo, netikėdamas savo akims.

— Ka? Ir mano pirkikas čia? Tai jau dyvai ant dyvų. Tai jus, Kareivi, ir kirsti mokate?

— Ka pamatysiu, tai ir moku.

— Tai jus dvigubai gūdoju, jaigu pasisekime nenupuikote!

Nuėjo toliaus prie moteriškių ir jūkavojo.

— Stengkitės, merginos! Turite kaime tokį vaikina, tai reikia prieš jį ir pasidabinti.

Visada linksmoji Magduka atsitiesė:

— Pasistengtume, ponas, kad butų nauda. Tik tas vaikinai ant musu nežiuri. Turi jis jau savo merginą mieste, gal nē negražesnė už mus, tik visą iš aukso ir da. Vokietė!

— Mat, kaip meluoji! — užgynė Lauras. — Dar nē vienos iš jus nepaleidau, neprisižiūrėjęs.

— Kas iš tavo to žiurėjimo. Kad dūtum ant užsaku, tai butum bentgi vyras!

— Žinoma, dūsiu, tik ne su visomis, o su viena. Kareiviskėse ir be manęs yra vyrų. Štai netoli nū tavės Jonas, Petras, Kristupas!

— Perdaug to gerū! — atrėmė, niekėiūdama. Jūdis, paskui kurį griebė, atsigrėžė ir pratarė pirmąjį tą dieną žodi:

— Nestovinėl o dirbk! nestovinėjus!

— Tu manęs neragink! — užpyko. — Pats velkasi paskui kitus, lyg užmiges, o dar čia prikaišios! Rožiuk, griebk sav paskui jį, aš pasijieškosiu linksmesniū draugystės.

Rožiukei išpūle griebti šalia lauro. Jis nė nedirstelėjo į ją ir su Švedžiute kirto tolyn. Nė lievo pramogoraušio ly jvėlytė. Nu' anojo vakaro nesnekejo jūdu viens su kitu, o susitikus išnetyčių, jis nusimdavo tikta skrybelę ir dągt nesveikindavo. Tarp jų jų tyliai grūždėjo pikumas ir neapykanta.

Mergina, atsiminus aną priverstą pabučiavimą, iš gėdos ir rustumo, kaito; jis atleido jai smugį per ausį, bet neužmiršo prikišimo jam neviornybes ir niekybės. niekystės, ir ištrikimo.

Kirtikai, išbaigę lysias, išmeigė į žemę dalgiakočius ir ilsejosi valandėlę. Šliuguryš tūj pradėjo dainūti ir lauras su kitais prisidėjo:

Jojan lauka, jojan antra

:(pragyta: atskijonum)

Baigiantis paskutiniems žodžiams, suskambejo dalgiai išvien, lygiai, paskui sykių švystelėjo palei žemę blizganciomis asmenimis. Kaitra buvo neįpasakytą. Moters atnešė iš upelio vandens ir dainijo gerti broliams ir vyrams. Seniai dairėsi ant dangaus ir tarė, vakare busianti audra. Tas dalykas vertė skubintis.

Lauras, nors apsiliejo prakaitu ir gerklė išdžiuvo, dalgio nepaleido. Pabudo jame puikumas kaimo berno, noras pasigirti prieš moteriškąsias vieku ir miklumu. Netyčia griebikės susimaišė ir Rožiukė stojo paskui jį. Jos nereikėjo raginti, buvo mikli ir nepaalsinama, vienok, jis pradėjo mosuoti basiais ir mergina nespėjo. Rodosi, suprato jo norą, skubino karščiuodama, vienok pusiau lysios sustojo. Nenorejo jam nieko sakyti, tai-gi išbalus nū perilsimo, su skaudančiu nū pasilenkimo spraudu, drebančiomis rankomis sunkiai rišo pėdus.

Drangtelkos pradėjo iš jos jūktis:

— Gėda! Paskui vokiečių nespėji.

Rankutės staklėse išbalo ir veidelis lyg paitės. Stengkis, stengkis, vokiečių toli! (Toliaus bus.)

Lietuvos istorija.

Parašė Lietuvos vaikas. J. Raškutytė

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Taša. Žiur. „Ukin.“ Nr. 12 1892 m.)

Rudenį 1248 m., traukianties dar sąkalboms tarp Svietopelko iš vienos pusės, o popiežiaus pasiuntinio ir vietinio mistro iš kitos pusės, Kryževiai tūm tarpu užsiėmė apmalšinimu pakėlusiu maištą Parusių. Dėl šito siekió jie nusiuntė į Varmiją gana didelį pulką kariumenės, kuri nesutikus tenai jokios kliuties užtraukė net iki Balgai, o iš čionai su didžiausiu smarkumu išiveržė į Natangiją ir ėmė ją naikinti ugnia ir kardu. Narsus ricieriai, neatitikdami niekur pasi-priešinimo, taip jau įdriso, jogiai nemislyjo apie užlaikymą jaib-kokio atsargumo. Bet kantrumas ir taip švelnios tautos, kaip Parusiai, ant galų galo išsekė, ir vienu balsu buvo nuspręsta nukoroti žmogžudžius. Todėl visi vyriškiai, galintieji stoti į karę, renkasi ir paliai kaima vardu Kriuke, apsiaucia žmogžudžius iš visu pusių lyg tinklu. Čionai jau buvo ne karė su vokiečiais, bet žudymas jų, kaip pasiutusių šunų.

Kaip jau ne syki, taip ir dabar, išmušimas visu Kryževių laike kovos nedaug ką gero atnešė, nės netrukus atvyko naujos kúpos Kryžiuonių, vedamos margriovo Ottono iš Brandenburgijos, Svareburgo griovo ir vyskupų Vroclavio ir Merceburgo. Kariumenė šita pradžioje 1249 m. pasiekė rubežių Parusijos ir, pasidavusi po vadovyste vietinio mistro, pradėjo naikinti Parusių šalį ugnia ir kardu. Kur tiktai perėjo šita žmogžudžių kruva, tenai ilgą laiką ir žolė negalėjo želti.

Parusiai visiškai nusiminė, nės jie gerai suprato, negalėsia išmušti visu vokiečių ir žmogžudžių, persivertusių į ricierius, ir dėlto užpultos jų šalys, kaip Varnija, Natangija ir dalis Bartenijos, pasidavė priešams, o dėl sudrutinimo savo priegulmės davė užstatinius (laidus).

Besirengiant Kryževiams uždėti ant Parusių sunkų jungą už tai, kad jie tapę užpulti gynėsi, išikišo kaipo tarpinikas popiežiaus pasiuntinys Jokubas, arcidijakonas iš Leodium; pasekme šitos tarpinikystės buvo sataika, padaryta 7 d. vasario 1249 m.

Išlygos šitos sataikos buvo sekančios:

Kiekvienas iš Parusių, pripažįstantis savę už krikščioni, apturi asabišką laisvę ir gali doru keliu rinkti sav turtą ir jį valdyti. Nejudinamas turtas turi pereiti nū tėvų ant vaikų, o jų n'esant, ant vaikų tikrų jų brolių ir seserų; jaigu ir šitų nebutų, tai tąsyk tas turtas pereina į rankas Kryževių zokono. Su judinamu turtu kiekvienas gali pasielgti pagal savo norą, jaib tikt nepavestų jo stambeldžiams arba zokono priešams. Nejudinamą turtą galima buvo užrašyti bažnyčiai arba dvasiškoms asaboms, bet praslinkus metams turėjo jis buti pardūtas Kryževių zokonui, o pinigai atidūti pagal užrašą, ar bažnyčiai ar dvasiškai asabai. Parusiai turėjo išsižadėti senojo savo tikėjimo apeigų ir stambeldiškų papročių, o prigulinčiai pildyti išakymus krikščioniškos bažnyčios. Nuspręsta taipos-gi, ydant Parusiai pastatytu atsakantį skaitlių bažnyčių prietaikmėje su skaitliumi gyvetojų, o taip-gi sutvertų pulkus kareivių ir pavestų jū valdžiai zokono. Ant galo Parusiai priversti buvo po prisieka prizadėti ištikumą ir paklusnumą dėl zokono.

Iš augščiaus privestų išlygų aišku, kad nū Parusių visas buvo atimta, o nieko jiems nedūta, vienok-gi pareikalauta nū jų ištikimo pildymo prizadėjimų.

Visiškai aptykus Parusiams, Kryževiai pakele ginčą su Parusių arcivyskupu Albertu, buvusiu vienkart ir popiežiaus pasiuntiniu. Ginčą šitą Kryževiai laimėjo, nės, padavus vietinini mistru skundą į popiežių, arcivyskupas buvo pašauktas į Rymą, kur jam paliepta buvo šalitis nū visokių nesutikimų su zokonu.

Po šitam paskutiniui laimikiui zokonas stropiai užsiėmė perdirbimu Parusių į Vokiečius, o taip-gi viduriniu sudavadyjimu šalies pagal savo budą. Darbas šitas ant valandėlės tapo pertrauktas Svietopelko, kuris vėla pradėjo karę su Kryževiais iš priežasties jų susinešimo su jo broliu Samboru.

Atgrisus Kryževiams kariauti, 1253 m. atėjo jiems į pagelbą popiežius, grumodamas užmetimu bažnytinio prakeikimo ant visu jų priešų.

Svietopelkas, kaip jau nekartą buvo, noroms-noroms turėjo susitaikyti su Kryževiais ir nū to laiko jau niekados daugiau priešais jūš nekėlė rankos.

Truputį ankščiaus pasisekė Kryževiams išstumti Mindaugą (Mindovę), Lietuvos kunigaikštį, iš žemių Kuršių ir Žemgalių. Meldžiant Mindaugui tykos,

vietinis mistras parodėjo jam priimti krikštą, o už tai žadėjo jam išprašyti nū popiežiaus karališką vainiką. Mindaugas mielai priėmė šią užmanymą, ir tūjaus apsikrikštyjo, o rudenį 1252, ant lygumos paliai Naujapilį, susirinkus daugybei Lietuvių ir Kryževiu, apturėjo karališką vainiką iš rankų Kelmių vyskupo Henriko. Iškilmingas vainikavimas padarė didelę ispaudą ant Lietuvių, taip jogiai iš jų apie 600 angščiaus stovinčiųjų priėmė krikštą.

Kryževiu žokonas, nematydamas tame tarpe iš niekur paojaus, nės su kaimynais - kunigaikščiais gyveneno sataikoje, o vidur šalies gyvetojai suvis nemislyjo apie maištą, pripažino tą laiką už labiausiai atsakanti dėl pamušimo Sambijos, kuri, jiems rodėsi, negalėsianti gana stipriai priešintis, žinodama, kad ir kitos šalys besipriešidamos nieko nelaimejo.

Dėl šito siekio umai buvo surengta skaitlinga kariumenė, susidedanti iš narsių kareivių, kuri, vedama užžiurėtojaus (komturo) Christburgo, Henriko Stange, žiemą 1253 m. perėjo per užšalusią Neriją (Frisches Haf) ir atsudurė dagi toje vietoje, kur seniaus tapo užmuštas palaimintas Adalbertas. Iš čionai nuvyko iki kaimui Germau, vis nerasdami niekur Sambijos gyvetojų. Vienok čionai, netoli nū švento šilo, apsiaučiančio žinyčią Ramavą, vietą užgyvenimo Kryvio ir dievų tėvynę nū amžių, netikėtai pasirodė Sambijos gyvetojai ir kaip liutai šoko ant Vokiečių-žmogžudžių, atėjusių niekėti jų žinyčią ir dievus, o jų pačius apdovanoti nelaisve. Kryževiai, išsyk suprato, kad kovos su tauta, ginančia savo dievus ir žinyčią, negalės laimėti, rįžosi bėgti; bebėgant daugybė iš Kryževiu pražuvo, o tarp kitų ir jų vadas Henrikas Stange. Pražutis dėl šitų žmogžudžių buvo geriausia kora už neteisingą jų užpūlį.

Žinia apie pamušimą Kryževiu Sambijoje labiausiai išgąsdino popiežių, kuris tūjaus visoje Vokietijoje, Lenkijoje, Cekijoje, Moravijoje ir kitose šalyse paliepė garsinti naują karžygą priešais Parusius ir Lietgalius (Lyvžemę).

Tame laike (1253 m.) didžiųjų Kryževiu mistru tapo išrinktas Poppo von Osterna. Šisai stropiai užsiėmė surengimu karžygos priešais Parusius. Netrukus jisai turėjo po savo valdžia gana didelį pulką kareivių, su kuriūm dar susivienyjo kitas pulkas ricieriū iš Saksonijos ir iš kitų šalių, esantis po vadovyste Turingijos ir Misnijos margriovo Henriko. Visa šita kariumenė pabaigoje 1253m atvyko į Parusių žemes.

Karžyga šita pirmučiausiai buvo atkreipta priešais Barteniją ir Galindiją, nes didysis mistras labai nenorėjo, idant šitos šalys tektų Lenkų kunigaikščiams, kurie jau stengėsi apimti Galindiją. Parusiai šitų šalių, matydami, negalėsia atspirti taip skaitlingos kariumenės, nesipriešidami pasidavė Kryževiams, priėmė krikštą ir davė užstatinius dėl patvirtinimo ištikumo.

Kryževiai, sudavadyję pagal savo būdą naujai apimtasias šalis, veikia pavėdė jas valdžiai ir globali popiežiaus. Popiežius-gi iš savo pusės pripažino abi šitas šalis savo savasčia ir atidavė jas po dvasiška globa Parusių vyskupu, visiems-gi ketinantems jas prisisaviti grumojo prakeikimu. Šitas grumojimas tikriausiai buvo atkreiptas priešais Lenkų kunigaikščius, taipos-gi turėjusius didelį geidulį ant pietinių Parusių šalių.
(Toliaus bus.)

Iš gyvenimo politišku ištremtinių Siberijoje.

Lenkiškame laikraštyje „Przegląd Powszechny“ N. 108, straipsnyje „Z życia Sybirskiego Proboszcza“, tarp aprašymų yvairių prietikių Siberijos gyvenimad, randame ir aiškų aprašymą varginimo politišku nusidėjėliū po Siberijos kalinius, kuriū ištraukę padūdame čionai savo skaitytojams.

„Tomska yra vyriausia vieta išsiuntinėjimo į visokias šalis Siberijos. Tenai gabena geležinkeliu ir kalininėmis valtimis patremtusius čielais pulkais; čionai jųs skirsto ir toliaus siučia. Iš čion centraliniai kalėjimai Tomske ir podraug priskirtas prie jo ligonbutis, turi turėti ypatingą ženklinimą ir didumą (ertvę). Mums pažinstami tenajiskiai prietikiai iš išgąstingų aprašymų Kennano. Kun. Gromadzkiš taipo-gi piešia ne mažiaus tamsius vaizdus anos vietos kankinimo, kurios dagi patys ciecoriaus valdininkai nelaiko už pritinkantį gyvenimą dėl sunų.

„Taigi į Tomską, kaip sakėme, sugena ištremtusius į Siberiją gangreit iš visos Maskolijos. Ten jųs išdalina ir siučia į išgabavimo arba katorgos vietas. Vieni pulkai, susidedanti iš šimto, pusantro ir dviejų šimtų žmonių, ateina, o kiti išėina, du kart per savaite. Vienos vasaros bėgyje tokiū būdu perslenka per Tomską į 13000 ištremtinių. Kiekvieną jų užlaiko vietiniame kalėjime nū vienos iki dviejų savaičių. Atgabena beveik iš visos Maskolijos, nes tik tie čionai nepatenka, kuriūs gabena mariomis per Odessą ant salos Sachalino, kuriū ten esą apie 12000.

„O anasai tūmtarpinis kalėjimas, pastatytas iš medžio, taip prirugęs tifaus dvoksmų, jog retas praeivys neapsikrečia. Kun. Gromadzkiš ir dr. Orzeszko, kurie tą mėginimą, tai esti tifų, jau keturis kartus perėjo, jau nū jo palengva apsirupino. Ir kokiū nepaprastų atmainų yra tos ligos! Yra tifus *geltonasis*, kuriame žmogus išveizi lyg apibertas su šafranu, o kailis taip sustingsta, jog į jį galima barškinti kaip į pagalį; yra tifus *jūdasis*, kuriame visą kuną išpila jūdi spūgai, pavirstanti į votes (wrzody); yra tifus *puvantis*, kuriame kunas puva. Vienok vis tai butų dar pakeltiniau, kad ne tas negirdėtas angštumas. Patsai kalėjimas pastatytas ant aštūniū šimtų žmonių, o visūmet jame laiko į du tukstančių. Kalėjimo ligonbutis teturi lovų, skalbinių, patalų ir t. t. tiktai ant 40 iki 60 žmonių, o ligoniū buva po 450, ko dėlei 400 turi gulėti ant žemės, pasieniais, viens prie kito, kaip silkės. Tiktai vidurys salės laisvas. Vieton priegalvių galvas pasideda ant suglamžytos ligonbutinės miegaskraistės, o su kita užsikloja. *Skalbinių* tūm žodžiu negalima vadinti; greičiau bus tai *tersiniai*, su baltais judančiais taškais, nū slankiojančių po jųs parazitū.

„Vyriausybe, kas teisybe, pripažinstą reikalingumą padidinimo taip ligonbučio, kaip ir viso kalėjimo. bet tiktai teorijoje. O rasi bijo, kad paskirtas ant to išdas nepatektų į dėkles činovnikų. Ir ne bereikalo. Ant kiekvieno ligonio paskirta 30 kap. vien ant pragyvenimo, be gydyklų. Vietinis vaistininkas, vertas didžios pagarbos, dr. Orzeszko, buvęs vis išguitinis, iš teisybės, reikalauja, kad ligoniams būtų kas pridera, ale ką viens prieš kitus įstengs? Ateina apsilankymas vaistininko. Dr. Orzeszko, žmogus jau šeštos dešimties metų, aptakes, turi klapsčia apvaikščioti ligonius lyg kaip mus žmones apvaikščioja altorius per atlaidas. Galima, arba geriaus negalima, sav išvaisinti, kas ten per troškunas.

Desinfekcija jau niekur nenuveda ir nieko negelbi. Taigi delto vaistininkas, klupsčias apėjęs dešimtį ligonių, kelia įstieisti, bet blykšta, silpsta ir pūla apalpes, nū troškumo oro. Jį išneša, blaivina, jis atsigaivalitėja. „Kur-gi aš esmi? — aha, tai apsilankymas.“ Apsilankymas, ir tai dar nepabaigtas. Delto vaistininkas gryžta vėl į salę, ir ta pati pasaka atsikartoja kokius tris kartus! Pasitaiko kartais, kas teisybė, ir nė sykio neapalpti, bet visūmet sugryžta namon, pas pačią ir vaikus, išblyškęs ir nusilpęs. O lankymą ligonbučio atlieka kasdien.

Vėl kitoniskas matymas su kunigū, kad jį pašaukia ligonis. Kunigas jau nevaikščioja stacijų klupsčias aplink salę, nes turi tik vieną ar kelis apveizdėti, ale už tai turi beveik su kaktu į žemę mušti, pakol išklauso metavojantį. Nes tiek tėra vietos tarp vieno ir kito ligonio, jog galima tiktai atsiklaupiti, prikišti ausį prie galvos gulinciojo ir taip išklausti. Kitasai tūm tarpu, šalia gulėdamas, nekarta budamas karštyje, spjaudo kunigui ant pečių ir ant galvos, o kartais ir vemia . . .

„Bet čion dar ne galas kalininio vargo. Daugelis nusprestų ant išgabenimo turi drange pačias ir vaikus. Vaikai lyg rodos abiau pakelia tifu, taigi dažnai gimdytojai numirsta, o ketvertas kudykių, nesumanančių suprasti savo padėjimo, pasilieka! Tokiame atvejyje kalėjimo valdžia atidūda našlaičius į stačiatikių prieglaudą . . .“

„Manę — rašo toliaus kun. Gromadzkiis — ima nerimastis, kada pamislyju apie pražuvimą tų našlaičių; gelbėti jų neįstengiu . . . Jau dvyliką metų, kaip šaukiu, kur tik galiu, bet mano šauksmas silpnai tesiplečia, pranyksta ertvėse, atskiriančiose manę nū gailėstingų širdžių . . .“

„Toliaus kun. Gromadzkiis aprašinėja sibiriską paprotį pergabenimo ligonio iš vienos grįčios į kitą: „Tiesa prisako bešeimius ligonius nuvežti miestan ir mokėti už jū ligonbutyje. Taigi, idant išvengtį važiojimą miestan, kurs kartais buna kelis šimtus viorstų atstu, ir kitus kaštus, prasimano štai kokią klastą. Šiandien ima jį pas savę viens gyventojas, ryto kitas, poryt trečias, ir taip vargšas ligonis turi keliauti aplinkui, po visą sodžių, iki nenumirsta. Žiemos metą myrius nusidūda greitai, delto kad perkėlimas ligonio šaltyje 40 laipsnių turi jį pagreitinti . . .“

„Be abejojimo tokiam ligoniui nedūs pirmos vietos grįčioje. Kartais jisai buna nušašęs, kartais išdūda prikly kvapą, kartais buna ir nekantrus, tai jį muša, kad ramiai gulėtų . . .“

Audiatur et altera pars.

Kaip mes esam dar toli pasilikę nū išlavintų tautų, kaip mes dar nenusipurtem nū savęs gyvūlišku instinktu, kaip dar mažiučiais žingsniais ir atsargiai turime žengti dėl pasiekimo idėjos apšviestos laisvės — galima užtėmyti iš straipsnio „Išlygos atgyjimo Lietuvos“, patalpinto N. 2 „Apšvietos“. Mes matome, jog nū gilios senovės iki mūsų laiko apšvietimas žmonių, jų tolyn jų laby, mažino tarp žmonių kraugerystę; jau nebeatrasi išlavintose tautose nė Nerono, deginančio Rymą dėl palinksminimo savos mylimosios, nė inkvizicijos, naikinančios žmones už paltūmą (dagi ir už pasisakymą) savos idėjos, nė tokių Badivilių, mure užmarinančių žmones, ne tiktai savo vergus, bet lygiai su jais ir laisvus bajorus, dar-gi svetimtaučius; — tie laikai, kumsčios tiesos, ačiū apšvietimui praėjo, idant nebesugryžti; vienok

tarp mūsų dar atsiranda išpažintojų seno kumsčios laiko, kurie už tai, kad jų brolis turėjo priepūlį gimti bajoriškoje lūmoje, už tai kad jisai, skrandą nusi-metęs, pametęs budą ir papročius savo tėvų (!) stovi eileje darbinikų dėl naudos tėvynės, — žada jam užvažiuoti per kailį . . . Nebijau aš, pons slaptas autore įžanginio straipsnio N. 2 „Apšvietos“, tamistos kaudumo, ir neįjoksai pravardžiavimas neprivers manęs paliauti dirbus dėl naudos tėvynės.

Visas išlavintas svietas žino ką maštauti apie baugstų paprotį asabiško užgavimo, ir jaigu tai būtų polemika dasilytinti tiktai mudvieju — užtylečiau, atsiminęs gudišką patarlę „nie miečitie bisiera ir t. t.“; bet nėra tai yra klausymas užimantis platesnę draugystę tautiečių, tai tegul bus man daleista pakelti žodi, pavadinantį manę už prisimeilinantį prie lietuvių.

Taip pavadindamas manę, p. autorius „Išlygų“ prasilenkia su logika. Nū pradžios II skyrio minėtojo straipsnio, p. autorius minėjo apie „mūsų sulenkėjusią bajoriją“; iš to išsireiškimo gaunu regeti, jog p. autorius pripažįsta lietuvišką bajoriją, tiktai teisingai vadina ją sulenkėjusia; šitai klausiu, kaip gali lietuvis (nors ir taip paniekėtas bajoras) prisimeilinti prie lietuvių, tai yra prie paties savęs! . . . Taip, p. autoriau, aš esmu lietuvis ir neturiu reikalo prisimeilinti prie savęs; aš myliu Lietuvą, nes ana yra mano tėvynė; aš myliu mano tautiečius — patrijotus be lūmiško skyriaus, ir nū jų reikalauju meilės dėl savęs. Aš apsirinkau organą mūsų raslavos „Varpa“, nės tą laikraštį aš laikau už tikrai patrijotišką, laipsniais, su meile žengiantį į atgaivinimą tautos, ne šokinėjantį iš galo į pradžia, kaip daro kiti pravardžiūjantieji tą garbingą laikraštį *poniskai-inteligentišku*. Mes platinam tėvynės meilę ir apšvietą, idant su jų pagelba pasiekti tiesias žmogystės, be dukinėjimo mes darome tai, ką galime įstengti ir, taip besidarbūdami, turime viltį sutversią apšviestą darbiniką, kuris patsai mokės pasiekti užganėdimą savo protingo reikalavimo. Atbulai, tamista, pradėdamas iš galo, nori sutverti tamsų darbiniką, apskurusį, dūdi jam rankona peilį, su kuriūm jis dar apsieiti nemoka, ir gali patsai pasipijauti. Toksai tikrai nū pirmosios kazoko-nagaikos pabėgs, o sumintas, be abejojimo, išdūs savus draugus ir vadovus rankosna persekiotoju.

Nė del garbės pasisakiau aš bajoru esąs toli kitoniskų esmu nūmonių apie kastas, idant girtis su paveldėta lūma, bet išsipatnau bajoru del kitų, svarbesnių priežasčių. — Sulenkėjimas mūsų bajorijos yra paklaida, kurios dasileido mūsų bočiai po sloga lenkiškos intrigos; mes, juų vaikai, nešame už tai kalti, kaip ir tamista negali buti šlovinas už kantrybę tamistos garbingų bočių — sodiečių, kurie beveik per penkius amžius nepasidavė sulenkėjimui: siaip nelogiškas daigtas butū nū tamistos nepripažinimas paveldėtos garbės. — O jaigu sulenkėjimas yra paklaida, tai ją mes turime taisyti, kame paveizdas dangal varo; kad aš paslėpčiau savo bajorystę, tai pusė mano darbo del tėvynės paliktų be vaisių. Patvirtinimas to matomas yra paskutiniame mano straipsnyje, „Varpe“ patalpitam.

Kiekvienas išmintingas žmogus rasi supras, jog pū šiandien skyrimas lūmos augštesnės nū žemesnės prėgnū tiktai nū laipsnio mokslo ir išsilavinimo, užta lengva mano straipsnyje „Bajoro balsas“, patalpintam N. ydant „Varpo“ už m. 1891, aš išsireiškiau už „*taip vadim tikrai augštesne lūma*“; taigi jai autorius „Išlygų“ neniek *poniskai-inteligentiško*, „Varpo“ — ga³ viename žodyndiku-
dvi lengva
K. O.

„taip vadinama“ suprastų nūmonę rašytojo, bet matoma yra, jog dėl p. autoriaus „Išlygų“ reikia daugel popieros sunaudoti, idant išaiškinti, jog beveik cieleme jo straipnyje nėra logikos, nėra patrijotizmo su žvake neatrasi. Dievobaimingos „Apžvalgos“ kalendoriuje velnias ant pusryčių suvalgo laikraščius Apžvalgai nepatinkančius, — liberališkoje „Apšvietoje“ pasislėpę autorius įžanginio straipsnio visai pravardžiūja natinkančius jam laikraščius.

Toliaus, atverskime kvortas; *neintelligentiskasis* p. autorius „Išlygų“ stengiasi sujudinti darbinikus, plati-damas komunizmą (kas neatbutinai surištas yra su kosmopolitizmu) dėl pasiekimo siekiu patrijotizmo (!!!), — *poniškaai intelligentiskasis* gi „Varpas“ platina patrijotizmą, ydant per jį pasiekti apšvietimą, su kuriūm jau lengva įsteigti augštesnį idealą žmogystės. Gal dar ne gana, pons autoriau „Išlygų“, gal daugiau man reikia *prisimeilinti* prie tamstos, idant neganti per kailį?!

P. autorius žino, kad Maskolijoje yra šiltų vietelių, bet to nežino, jog tos vietelės ne dėl bajorų lietuvių, atbulai, paeinant iš sodiečių lietuvis, ne tiktai Maskolijoje, bet ir Lietuvoje gauna (?) vietas ir tada ne retai, kaip autorius „Išlygų“, peria kailį, idant gauti iš tamsių burelių daugiau pinigų (kas pagal „Išlygų“ turi būti garbingas amatas). Pažįstame mes buvusį karštą lietuvį (ne bajorą, Dieve saugok!) — daktarą, kuris, gavęs šiltą vietą Lietuvoje, neprisipažįsta daugiau prie lietuvių, dūda lietuviams rodą pasisaviti gudiškas raides, puikinasi iš savo činų VIII kliašos, ir savo tautiečius su paniekinimu vadina „muziki žmogusy“. Pažįstame ir kitą lietuvių sodietį, kuris, priėmęs sliačiatikišką tikėjimą, tapė tarpiniku (mirovaj posrednik-), paikina žmones vėl pagal rodą p. autoriaus „Išlygų“, ir su pagelba pėrimo kailio iškratinėja jų mašnas.*) Ir apie daugel tokių turime žinias; iš kitos pusės žinome dar apie tokius garsingus Bartkus (vide eiles kn. Burbos) ir jam panašius bajorus, kurie lyg sanariai lenkiškos intrigos, parsidavę priesinikams lietuvių, tapė išdavėjais vyresnybei ir t. t., bet ar iš pavienių pavezidų galime mastauti apie visus!? — Taip, p. autoriau „Išlygų“, svėtimus nusidėjimus mes nešiojamės pryšakyje, o savo — užpakalyje!

Šitai mano kumsčia. Ant pabaigos atkartosiu, sutraukęs į vieną mano nūmonę apie tikrą atgaivynimą mūsų tievynės: man dingo, jog tiktai su pagelba mokslo, apšvietos ir nepailstancio darbo, su pagelba sulyginimo lūmų žemesnės (tamsios) su augštesne) apšviesta), su pagelba sulyginimo, per kalbą atskirtų mūsų sodiečių tautiečių, bajorų, drąsiai galima kariauti prieš brutališką spēką despotiškos valdžios ir plautokratismo.

Žemkalmis.
Liudovikas

*) Arba vėl apie tokį aptiekorjū (iš sodiečių), kuris, dėl didesnės medegiškos naudos, laišo kojas gudiškų valdininkų: savo namus pastatė ant lenkiško pavidalo; butų pastates ant gudiško, bet iš gudų mažas uždarbis; mūsų lietuvius neužkalbina kitaip, kaip lenkiškai; užsivedęs daktarą žydpalaikį, platinanti tarp sodiečių gudišką kalbą, davė jam gyvenimą ir apšvedimą ir garsina apie jo kūne nestebuklingą protą ir dorumą, tyčia paniekidamas mokslą kito, toje vietoje apsigyvenusio daktaro, tikrą letuvio — brolio, kuris, gydymas vargdienius, stengiasi neapsunkinti jų su brangiais vaistais. Užtatai dėkingas das užrašo tokius vaistus, kokius jam užrodo patsai aptiekorjus. . . . Ir taip sav tūdu gyvena, kaip ponai. „Gojai“ bua žydui ranką ir prikrauna jo kišenes; aptiekorius pasistatė o palociū, taisy bankietus dėl valdininkų, kartais badu marinas savus pagalbinikus, ir ant kelenų iš puikios lenkiškos daktarės besimeldamas bažnyčioje, užsitarnauja pagūdone nigo klebono ir užtarimą žydo prieš parapijonis.

Dar keletas žodžių apie mūsų rašybą.*)

Daug jau buvo rašyta apie lietuviškus rašto ženklus, apie mūsų rašybą. Šiandien, galima drąsiai sakyti, kiekvienas rašytojas turi savo atskirą rašybą, teip bent galima spręsti pagal jų rankraščius. Apie rašybą spausdyta buvo jau teip daug, juog šiandien vargu ką naujo šitam dalyke galėtum parašyti: ką mūsų mokslas ir sveikas ar nesveikas protas galėjo pasakyti, jau ne kartą ir ne vienoj vietoje tapo viskas išreikšta. Todėl, jei da ir aš imuosi už plunksnos, norėdams ir savo skatiką prikišti, tad ne dėl to, kad tikėtis ausi ką negirdėto pasakyti; aš norėčiau tiktai vieno, būtent surinkti kiek galėdams visa, kas buvo gero kada pasakyta dėl išaiškinimo rašybos dalykų, malonėčiau, kad mūsų rašyboje būtų daugiau gramatiškos logikos, kad būtų sergimi įstatymai nuoseklumo.

1. a) J ilgoms ir trumpoms atskirti, mūsų kalboje yra dvi raidi — i ir y. Teip, su y (ilga i) mes rašome: *vyras, vyžos, vynas, dygti, didysis, arklys*, ir su trumpa i: *didis, rimis, žodis, vivalas*; žodžiuose: *pirtis — pirtys, širdis — širdys, vagis — va ys* trumpoji i parodo, juog mes kalbame apie vieną daiktą, tuo-tarpu rašydami y ant galo, suprantame, juog kalbama apie daug daiktų. Man rodos, juog aš tiksiu su didumu Lietuvos rašytojų, jei pasakysiu, kad mūsų rašyboje i ir y būtinai reikalingos raidės.

b) Jei raštų kalboje mes nepaženkliname ypatsioms žymelėmis trumpų ir ilgų a, e, tai tik todėl, juog apsieidami tšionai be ypatsių ženklelių sekame lietuvių gramatikos taisyklę: „a, e, jei nepuola ant jų kirtis (priegaida), ir gale žodžių reikia trumpai ištarti; po *senu* kirtsiu, vidury žodžių jos visuomet prasitesia, esti ilgos.“ Paveizdai: *daryti, sakyti, teki, kepi (a, e trumpos) ir daro, sako, teka, kepa (a, e ilgos)*. Jei infinitivo formose *kasti, nešti* turime po kirtsiu trumapas a, e, tai vėl tik todėl, kad kirtis tšionai, kaip rodo sulygintinė gramatika, nesenas: šituose infinitivuose senovėje puldavo kirtis ant paskutinio tarsnio (syllaba) Daugely vietų sakoma *našus* (= našūs), *nešu* (= nešū); kirtis tšionai ar nepailgina balsių a, e, nės senoviškas tų žodžių kirtis puola ant pabaigos (*našūs, nešū*), o ne ant a, e.

c) Rašydami e, o, neprivalome ženklinti jų ilgumo, nės šitos balsės visada, jei neįeina dvigarsėn (ie, uo), ištariamios tikrai lietuviškoje žodžiuose kaip ilgos e ir o. Paveizdai: *stogas, stoti, molis, sodžius* (= kaimas), *dėti, stovėti, vėžys, sėbalas*.

d) Liekti viena balsė (balsinė) u, kuri, kaip ir i, gali būt ilga ir trumpa, nors raštuose tų ypatybių mes neatskiriname. Kitose kalbose, kaip antai Latvii ir Tšechų rašybose, *visos* ilgosios balsės turi savo atskirus paženklinimus, jei ilgumas tų balsių negali būt nurodomas gramatikos taisyklėse. Teip turėtų būti ir mūsų rašyboje: jei savo rašyboje mes atskiriame i ilgą nuo trumpos, tad reiktų ir u ilgoji atskirti nuo trumposios. Jug žodžiuose: *dūmai, pūsti* — *pūtė, rūksta, aprūkės, būtas* (nuo *būti*) ir *dumia, putšia, putā, užrukti, užrukės, butas* balsės ū ir u nevienodai ištariamios, tiktai lyg šiolei nenorėjo jų atskirti mūsų rašyba. Jei rašome *pirtis — pirtys, širdis — širdys, vyras — vivalas*, tad privalome rašyti ir *sūnus — sūnūs, lytus — lytūs, aštrus — aštrūs, dūmai — dumia, pūstas ir pūsti — putšia, būtas — butas* ir t. t. Teisybė, ilgajai i išreikšti turime jau tam tikrą raštženklį y; to negalima pasakyti apie ilgąją u. Vienok,

*) Tą straipsnį talpiname tyčia nieko nepertaisę. Red.

kolei nesutversime ypatsios raidės dėl *u* ilgos, tuo-tarpu turime kakintis nors paprastu paženklinimu ilgumo, ruoželiu ant balsinės raidės (*ū*).*)

2. Mūsų kalboje yra dvi ypatingi dvigarsi, pagal kuriedvi (kaip ir pagal kitas ypatybes) skiriame Augštaitių tarmes nuo Žemaitių. Dvigarsis *ie, uo* Lietuvių — augštaitišiai ištaria visur, kaip dvibalses, sulietas iš *i* ir trumpos, siauros *e* (= *é*) ir iš *ū* su trumpa *o* (*a*), tuo-tarpu Lietuvos žemaitišiai taria vienoje vietoje gangreit kaip Augštaitišiai, bet daugiausiai kaip *y — ū, ou — ėi*. Tokiu būdu Augštaitių *sviestas, pienas, duona, uoga* gali pavirsti Žemaitių tarmėse į *svystas, pynas, dūna, ūga, pėinas, dūna, ouga*.

Tuodu diftongu, teip nevienodai ištariamų mūsų tarmėse, jau senėi gana ypatingai išreiškia Lietuvos rašytojai. Senovėje rašydavo *ie — ū, vėliaus* buvo berašę kaip *ie — uo* (*ei — ou, ij — ū*), dabar-gi vėl kaip *ie — ū*. Rankraščiuose ir kelis kartus paskutinių metų spaudiniuose man teko atitikti net *i* (*i* su *e* ant viršaus, ir *ū* (*u* su *o* ant viršaus). Tegul rašytų tuodu diftongu kaip norėtų, kad tik nuosekliai darytų: reikėtų abuodu išreikšti kaip *ie — uo* (abiedvi balsini šalymais rašant) arba sekant daugelį jaunųjų mūsų kunigų (Kaunietinių), — kaip sankrovas iš *i* ir *e* ant viršaus, ir iš *u* su *o* ant viršaus (*i — ū*). Tiktai, kadangi rašymas vienos raidės ant kitos biaurina ir sunkina — pasakysiu, bereikalingai — mūsų raštą ir spaudą, todėl tarantšiau rašyti ir spausdyti visuomet *ie* ir *uo*; teip rašant, viena gražiaus, nėra prastiausias išveždės mūsų raštai, antra-gi mūsų rašyboje bus daugiaus nuoseklumo (sulyg.: *tšiuožti — tšiužti, buožė — būžė* etc.).

Tūlas tautietis man prieštaraudams gal-būt pasakys, juog rašydami *e, o* ant *i, u* mės lengvintume didumui Žemaitių skaitymą savo raštų. Sunku vienok suprasti, kokis galėtų būt palengvinimas Žemaitišiui sakantšiam *dūna*, jei mės rašysime ne *duona*, bet *dūna*. Vienok jei Lietuvių katras vis-gi tikėtų į pirmumą sankrovų iš *i, u* ir *e, o*, matydams jose tikrą naudą daliai Žemaitių, tad dėl nuoseklumo jis turėtų reikalauti dar kitų atmainų mūsų rašyboje; žodžiuose *ranka, dangus, pantis* etc. reikėtų ant *a* gal-būt dėti mažutės *o* ir *u*, nės vietomis (daugely vietų) tokie žodžiai ištariamai, kaip *ronka — runka, dongus — dungus: pontis — puntis* etc?! Ant galo, reikia visada minėti, juog savo rašyboje mės niekad nesuvalkysime visų mūsų tarmių, jos turi lenktis prieš savo liemenį, prieš rašto kalbą; jei dabartinė raštų kalba eis vis pilnyn ir tobulyn, nesimainydama dialektiškai (= savo formose), tad ar vėliaus ar ankstšiaus mės norėsime, kad visi, Augštaitišiai ir Žemaitišiai, mokėtų kalbėti ir tarti teip, kaip kalbės Lietuvos pirmuoliai, inteligentai, norėsime savo Lietuvoje girdėti visus vienodai ištariant ir kalbant.

3. Apart balsinių diftongų (*b. dvigarsių*) mūsų kalboje yra ir vienu priebalsių diftongai — *tš, dž*. Kaip dvigarsėse *ie, uo* ir kituose balsiniuose diftonguose ištariame balse ne skyrium, bet suliedami į vieną sudėtinį garsą, teip ir tšia priebalses *t* ir *š, d* ir *ž* tariame kaip vieną diftongą, pilnai neatskirdami jo dalių. Norėdami suprasti, kaip reikėtų tuodu diftongu išreikšti rašant, pajimkime su jais keletą pavyzdžių: *metšiau — metei — metė (met—), jautšio — jautis, baudšiau — baudėi — baudė (baud—), jautšiau — jautėi — jautė (jaut—), žodžio — žodis, meldšiau*

*) Ar netiktų spaustuvė nusiliedyti tam tikslui raide *u* su antrąju brūkšmeliu ilgesniu į apatsią? Gera būtų turėti atskirą raidę.

— meldei — meldė (*meld—*) ir t. t. Gana šitų pavyzdžių, idant galėtume matyti, juog diftongai *tš* ir *dž* yra kilę iš suminkštintų *t* ir *d*. Jei rašydami *dž*, jau nurodome diftongo kiltį iš *d*, todėl reikėtų rašyti ir *tš*, nurodant jo kylimą iš *t*. Teip rašydami, būsime ne tiktai nuoseklesni savo rašyboje, bet dar rašysime maž-daug teip, kaip patys ištariame: diftonguose *tš* ir *dž* aiškiai girdėti suliejamos į vieną mišrą garsą raidės *t* ir *š, d* ir *ž*. Ar šėip ar teip, eisime tiesiog prieš gramatišką logiką, jei prie *dž* savo raštuose atkakliai laikysimės skyrium stovintšios mūsų kalboje raidės *č*.

4. Kur po balsinės reikia rašyti *n*? kur po balsine užtenka nosinio ženklelio? Kuršaitis ir Schleicher'is *n* rašo ten, kur gangreit visose mūsų tarmėse girdėti *n*, nosinį-gi ženklelį tokiose vietoje tededa, kur rašto kalboj tankiausiai jau nebegirdėti nosinio garso, kur *n* išnykdamą pratęsė prieš save balsinę. Rašto dialekte (*r. tarmėse*) *n* daugiausiai išnyko galuose žodžių ir vidury prieš *l, r, s, š, ž*. Pavyzdžiai: *ranka, pantis, naudinga žemė, pelningas darbas, laukininkas, medininkas* (= medsargis), *judinti — judinu, gerinti — gerinu; vėšas* (kablys), *gražinti, šalū* (šalau, šalti), *bira, asa*; skaitan *Varpa, darba* dirbu, iš *aukų* atvažiuoti, be *cyru* etc. . . ponai išėjo *medžiotų* (supino forma), mės vėlai einame *gultų* (lot. *cubitum* imus), vyrai išvažiavo malkų *kirstų*. Man žinomi ir tokie mūsų kalbos žinovai, kurie po balsine rašo nosinį ženklelį dar tankiaus — visur, kur-tik išnyko senoji *n*; jiems vis tiek, ar išnykus nosinei priebalsei prasitęsė balsinė ar ne. Sekdams Kurš. ir Schl — į norėšiau po balsine rašyti nosinę žymelę tik tuokart, kada dabartinėje rašto kalboje prieš išnykusią priebalsę (*n*) prasitęsė dar pati balsinė ir iš patšios lietuviškos kalbos matyti, juog toj vietoje buvo kitakart *n*. Dėl tos priežasties patartšiau savo tautietišiams rašyti: *po žeme, po lenta gulėti* vietoj ne kartą rašomų *po žeme, po lentą* (instrum. sing.) *gulėti, pirtys, širdys, durys* vietoj rašomų kitur *pirtis, širdis, duris*. Dar geriaus būtų, kad įrankiniam ir vietiniam lankniuose, kur išnykusi nosinė nepratęsė balsės, galėtume rašyti vienskaitoje *po a* (*e*) ar ant *a* kita kokią žymelę;*) tokiu būdu langva būtų atskirti šituodu lankniu (c. instrumentalis locativus) nuo nominativo, accusativo ir vocativo. Pavyzdžiai: „Po rusų *valdžia* būti; rusų *valdžia* mums patiktų, kad . . . ; mės mylėtume rusų *valdžią*, kad . . . ; po kojomis *žemė*, miname *žemę*, būti *po žeme, žeme* (vocat.); *tėve, parše* (vocat.), *bute* (locat.) radau paršą“. Turiu vėl pasakyti, juog naujas ženklelis reikėtų dėti vien tiktai dėl atskyrimo vieno lanknio nuo kito; dėl tos priežasties, nereikėtų, man matos, kaip tat daro tūli. rašyti kokis-nors ženklelis *po galutine e* tokiose formose, kaip antai: *vietoje, vietoje* ir t. t. Tšionai galima apsieiti be kokių ženklelių, nės rašydami ir tiesiog *vietoje, vietoje* mės nesumaišysime tų formų su kitomis. Jei-gi kas panorėtų ir tokiose formose matyti nosinę žymelę (tšia gramatika ar nurodo išnykimą nosinio garso), tuomet galėtų tūlas dėl nuoseklumo reikalauti nosinių ženklelių ir *po u* formose *laukiu, geriu; einu, krutu*, nės ir tšionai dingo *n*, ir daugely-daugely dar kitų kitokių vietų, kur apie išnykimą nosinės kiti nės sapnuoti negalėjo.

5) Visi viršų minėtieji rašybos mažmožiai lengva įvesti į mūsų spaudžiamus raštus. Prisilaikydami nurodytų smulkmenų turėtume, galima sakyti, tikrai

*) Gal-but spaustuvė tiktų nusiliedyti *a, e* su perpendikulininiu brūkšmeliu per apatinę dalį tų raidžių; jiedvi lengva būtų visada atskirti nuo *a, e, q, ç*.

lietuvišką rašybą, nės raidės ir ženkleliai tos rašybos būtų suprantami iš mūsų patšių kalbos; mūsų rašyba būtų paremta ant taisyklių mūsų kalbamokslis. Anaip tol nemanau, juog šitoji rašyba būtų tobula. Gana, kad joje daugiaus būtų nuoseklumo ir tos atmainos, kurias dabar įvestume, galėtų liktis ir toliaus, kada norėtume pagerinimuose rašybos padaryti dar toki žingsnį pirmyn: ardyti ir naikinti, iman rodos, neberekėtų.

6) Jei maloningas redaktorius „Varpo“ ir kiti mūsų rašytojai tiktų de facto su mano nurodymais, tad galima būtų turėtis raštuose šito lietuviš. alfabeto: a, b, c, d, e, é, g, i, y, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, u (su antrūju brūkšmeliu ilgesniu) (ū), v, z, ž. Apart šitų 25 raidžių reikėtų turėti dar nosines a, a (su perpendikulariniu brūkšmeliu per apatinę dalį), e, e (su perpendikulariniu brūkšmeliu per apatinę dalį), i, u, ir dėl svetimų žodžių — ch, f, h, q, x... Aštuonios raidės a, e, é, i, y, o, u, u (su antrūju brūkšmeliu ilgesniu) = balsės (balsinės), visos kitos = priebalsės (17).

Pašarga. I prieš balsines, grynas ir nosines, esti tankiausiai ne balse, bet suminkštino ženkliu. Žodžiuose kriokti, kliavas, kiulė, biaurus, siūlai i tiktai suminkština priebalses r, l, k, b, s.

Ai, au, ei, ie ir uo galėtume vadinti balsių dvigarsėmis arba balsinėms dvigarsėmis; ts ir dz būtų priebalsių dvigarsės; ant galo, al, am, an, ar — é, em, en, er — ul, um, un, ur — il, im, in, ir prieš priebalses (ranka, rambus, pinti etc.) būtų mišros dvigarsės.

7) Žmogui, kuris norėtų parašyti populiarišką mūsų kalbos gramatiką, reikėtų žinoti, kokią rašybą tiktų priimti Lietuvos rašytojai, nės populiariškoj, „visiems“ suprantamoj gramatikoje turėtų būti išvesta su visais išgaliais. nuo pradžių lyg galui, tokia rašyba, kurios jau laikosi arba laikysis didumas mūsų rašytojų.

K. Obelaitis.

Kaunas 31. Gruodžio 1892 m.
12. Sausio 1893 m.

Kritika bei bibliographija.

Konstancija Skirmuntt. Z najstarszych czasow plemienia litewskiego. (Z kartą geograficzną.) I. Kraków, G. Gebethner i spółka. 1892. 8°, 164.

Kada 1886 m. Krokavoje pasirodė K. Skirmantaitės „Dzieje Litwy, opowiedziane w zarysie.“ — maža kniželė (16°, VII ir 151 lak.), P. Vileišio ir lietuviškai išguldya („Istorija Lietuvos, trumpai apskayta“ New York. 1887. 16°, 142 lak.), d-ras J. Hanusz'as, neperseniai dar pasimiręs, padūdamas tūmet trumpą apie tą veikalėlį žinią, užvadino jį „ein vorzüglichen Handbuch der Geschichte Litauens“, pridurdamas, kad ta kniželė, noris del jaunumenės paskirta, galėsianti buti ir senesniųjų su nauda skaitoma. „Denn — sakė recenzentas toliaus — es ist kein blosser Auszug aus den bis jetzt bekannten grösseren Geschichtswerken; die Verfasserin hat auch die Quellen, namentlich Chroniken und diplom. Codex zu benutzen gewusst, und scheint mit der ganzen diesbezüglichen Literatur vertraut zu sein.“ (Archiv für slavische Philologie 1887. Bd. X, S. 649). Ir tikrai, ta menkoka kniželė, objektyviškai parašyta, labai graitai išpardūta tapo, ypačiai Lietuvoje: viename tik Vilniuje pardūti tapo keli simtai egzempliarų, taip kad jau ir patys maskoliai pirke, iš ko teks, tarp kitų „diejatel'us“, kaip D. Briancov'as savo veikalė „isto-

rija litovskaho gosudarstva.“ Vilna (1889. lak. IV) pasipiktines yra. Briancov'ui, kaip ir kitiems russifikatoriams, tai ypačiai nepatike, kad Skirmuntaitės kniželė buvusi tūmi, žinoma, del Maskolių ne gera, jog ji „otlicajetsia v vissei stiepieni tendencioznych charakterom.“ Skirmuntaitė tūmi labiausia esanti i tendencija isimetusi, jog ji pasidrąsinusi rašyti, buk Pleskava (Polock), Viteviškė (Vitebsk) ir kitos pilys nū pat sonovės Lietuviams prigulejusios, ir tik varu atimtos nū jų tapusios per Rusus.

Palyginant pirmąjį Skirmuntaitės veikalą su šitūmi, kurio titulą augščiau išrašėme, veik užtėmytinus yra ne menkas tarpe jų skirtumas, kaipo įturyje taip ir plotyje. Ta laiko tarpa, kurį Sk. pirmoje kniželėje buvo ant kokių 30—40 lakštų aprašiusi, naujesniame veikalė randam ant 160 lak. aprašyta. Bet ne tik plotis ir įturyje posterojo jos darbo stato jį daug augščiau, neng pirmąjį: rašytoja, matyt, akvyvai vislab surankiojo, ydant kūaiškiau ir tobuliau galima būtų apiiešti seniausia Lietuvos gadyne.

Pirmoji dalis Skirmuntaitės veikalė „Z najstarszych czasow plemienia litewskiego“ susideda tik iš 3 skyrių. Pirmojoj dalyje ji kalba apie paeigą Lietuvių tautos nū senovės Trakų (Getų irk.), sakydama, kad šita apie Lietuvių pradžia teza turinti „najwiekszą przyszlóć“; aprašo gamtą Lietuvos žemės, kalbą Lietuvių, nurodydama ant jos giminytos su ariskomis kalbomis ir t. t. Dar toliaus randame tulas žinias iš mytologijos Lietuvių, kur taipogi nurodyta, nors trumpai, ant identiskumo Lietuvių tikybos su tikyba kitų ariskų giminių; aprašytas randame: šventes Lietuvių, jų kunigus su Kryvių — Kryvaiciu, budą daba ir tautiskas ypatybes. Antrasis skyrius užsiima aprašymu seniausių istoriskų veikalų, pradėdant nū karių su Žuvėdais (Skandinavais); supažindina mus su Vaidevučiu ir pradžia įvedimo krikščionystės Prusūse (Vaitiekus, Bruno). Trečias skyrius prasideda nū Palemono, kurį ji teisingai už istoriską esybę pripažinstą; aprašo įvedimą krikščionystės ir vokiškos verguvės Latvijoje; padūda trumpokas, bet ištektinas, žinias apie Senprusius, jų kares su Žuvėdais ir Mozurais (Lenkais), atgabenimą Kriziokų ir jų Prusūse įsikurimą. Veikalus Lietuvių tautos tolymesnio laiko rašytoja, regimai, nor aprašyti antroje dalyje savo veikalė.

Skirmuntaitėje, neabejotimai, mes turime labai tobulą, talentūtą raštininkę, kuri moka labai dailiai ir objektyviškai atsitikimus senovės apipasakoti. Nors ir nežymu širdies tvinksejimo, aprašinėjant veikalus mūsų sentėvių ir tūs skriaudimus, kuriūs jie nū svetimtaučių nukentėjo, bet lengvai galima užtėmytie, kad ji yra pamylėjusi veikalus savo tautos, kuriūs ji užsiima apiiešti. Noris ji lenkiškai rašo, žymu, kad ji, kaipo Lietuvaite, moka su lietuviskomis akimis ant visko žiurėti, kaip tai ne iš vienos vietos jos rašto išrodyti galima.

Rašytoja visur, kur reik, atsiremia ant tvirtų pamatų aprašyme, nurodydama reikalingas literariskas ir istoriskas versmes, iš kur ir ką semia, taip kad recenzentui sunku buti — nors ir galima — tulus užmetinėjimus surasti. Todelei tūmi tarpu tik kelis mažmožiūs užtėmysime. — Pirmučiausia, negalima jai pritarti, buk vardas Romova ar Romove nū žodžio rombin kyla (lak. 37); taipogi reik sakyti, kad ji klaidžiai Svyntorošu vieton Svyntorogu rašo, kur's peraina nū lietuviškas šventas + rogas = lot. ustrina, Verbrunnungsplatz. Ant lak. 47 ji, man rodos, klaidžiai

dumoja, buk Lietuviai neišsidirbė „własnej odrębnej cywilizacyi“, kuris tvirtinimas nesutaria su padūtomis priede („Dodatek“) žiniomis apie Lietuvii medgiską civilizaciją, ir kitomis žiniomis apie senlietuviškąją dabą. Kapus ji nereikalingai „tajemniczego znaczenia kopce“ vadina (lak. 55), manydama, buk budas deginimo lavonų iš vakarų krašto ar iš pietvakarių Lietuvon atgabentas tapęs (lak. 57), kūmet daug geriau jis išaiškintas galėtų būti tūmi, jog iš Mažosios Asijos, Trakijos, Dakijos, kur per dėm toksai kunų laidojimas viešpatavo, jisai ir Lietuvon inestas tapo, proseniems mūsų ištenai ateinant. Taipogi aš rašytojai negaliu pritarti, dūdant lenkiškai civilizacijai, su krikščionysta Lietuvon išibrovusiai, epiteta „lagodna“ (lak. 71). Skandinavam, apie kuriūs mums truksta tankiai tikrų žinių, rašytoja, regis, perdidi giliavimą suteikia Lietuvoje, dumodama, drauge su Schiemann'u, buk „pamiątka po Skandynawach zostalo tylko kilku lub kilkanaście imion o normandzkim brzmieniu w późniejszych litewskich rodach“ (lak. 70); aš neabejoju, kad nė ji, nė kas kitas, kas gerai lietuvišką kalbą supranta, negalėtų paredyti tokių pravardžių, kurios „normandiskos“ būtų; taipogi ir prūsų bajorus, „vytingus“ (— turinčius daug vycių“; vytis — Ritter) ir klaidžiai su Voigt'u irk. drauge su skandinaviskais „viking'ais“ sustato (lak. 74). Upė Rusė ar Rausė vargiai ką tur drauge su skandinaviskais „Russais“ (74—76). Paminėdama Daugirdo iškaštuse Lietuvii kapuose atrastus drabužius, žalvario skardutėmis apsaugstytus, ji būtų galėjusi nurodyti ant tokio pat piešimo drapanų budo trakiškų giminių Dakų, Getų, Trojėnų irk.). Žodį *Žuvėdai* (= *γδωσάροι*) ji klaidžiai „rybaey“ vadina (94); kunigaikštį pilies Gerkeice metrašciai iš lietuviško vadina *Wesewalde*, kurs geriau pritiktų, neng „Wsiwolod“ (lak. 108); upė Mussa tur būti *Musa* (lak. 111) irk. l. Priedas („Dodatek“) prie pirmosios dalies tur: „Kilka opinij niemieckich o kulturze plemienia litewskiego w starozytnosci“, kur ji, priimdama trakiškumą Lietuvii tautos, rodos, gerai sako: „Ludy litewskie, pochodzące od plemion trakijskich, zamieszkałych niegdyś w Azji Mniejszej i na półwyspie Balkańskim (Bassanowicz), tym sposobem przeniosły i zachowały nad Bałtykiem ślady odwiecznej kultury swych praocjów“ (lak. 155); tik gaila, kad šitas priedas, taip svarbus del mūsų dabos, netapo mažumėlę plačiau aprašytas. Ant lak. 157 „w miejscowości Alga w Pomeranii“ reik pertaisyti į „w Pomezanii“.

Abelnai sakant, Konstancijos Skirmantaitės veikalas „Z najstarszych czasów plemienia litewskiego“, atkartojant žodžius d-ro Hanusz'o, yra „ein vorzügliches Handbuch der Geschichte Litauens“ ir yra vertas, kad jisai taptų lietuviškai išguldytas, idant Lietuviai galėtų susipažinti su tūmi dailumi darbu savo tautietės. Jau jai Briancov'ui ir kit. russifikatoriams Skirmantaitės „istorija Lietuvos“ nepatiko ir išrodė tendentiška, nes buvo šiek-tiek lietuviškoje dvasioje rašyta, tai šitas jos veikalas dar menkiaus jiems patiks. Ir ištikro dasižinome, jog šitą jos knigele Petrapiilio cenzura nenorinti Lietuvon įleisti. . . . Ir šitos priežasties dėlei Lietuviai tur pasirūpinti Skirmantaitės veikalą savo kalboje turėti!

J. B—s.

Tėvynės varpai.

„Apšvietos“ atsiliepimas į kitus lietuviškus laikraščius. Atsimainymas jos nūmonių ir nuskriaudimas tautiečio. Jos roda verstis bajorus į lietuvius ir rinkti nū jų pinigus ant reikalų lietuvių užvažiavimu per kalį ir „bauginimu“.

„Apšvieta“, atsisėdus ant pavartaunumo trikojo ir sustačius į glitą lietuviškus laikraščius, gyvus ir numirusius, sako jiems šitaip: „Viršdebesi, poniškai inteligentiškasis Varpe“, „nuobažnas, dievobaimingasis Ukinike“, „Katalikiškoji, dievotėsnė už patį popiežių Apžvalga“, „pelyjanti Vienybė“! jums kas kitas rupi, o ne laimė Lietuvos. . . . Lietuvos laimė — tai išrišimas *darbininkų klausymo*, o tą klausymą jus aplenkiate istolo! . . . Tiktai tu, nekaltasis kankintini — tarė, apkabindama „Lietuviškąjį Balsą“, — supratai Lietuvos laimė, del jos dirbai. . . ir aš, aš!“ (tai darydama pati sau pakštelejo į karvošiu).

„Apžvalga“ neiškentė (mat bobiškos liežuvis nesulaikomas) ir sušuko: „Vaidmyle Apšvieta! Ir tau, ir kitiems lietuviškiems laikraščiams rupi ne Lietuvos laimė, o tik kas kitas. . . . Lietuvos laimė — tai išrišimas *davatkų klausymo*! O katras iš jų šitą klausymą remia?“ (Čia žvilgtelėjo į „Vienybę“ ir meiliai nusišypojo).

Padariau šitą palyginimą *klausymų* visai ne delto, idant pasityčioti iš „klausymo darbininkų“ ir ne delto, idant jį pastatyti vienoje samplatoje su „klausymu davatkų“, anaitpol! Norėjau tiktai parodyti, kad taip atsiliepti, kaip atsiliepe „Apšvieta“, gali kiekvienas lietuviškas laikraštis, kuris prie dalykų lietuvių turi prikabinęs kokį atskirą, ypatingą klausymą, savo taip sakant *idėe jure*, kurią nešą augštai iškėles ir teikiasi pakisti kitiems, kaipo dalyką vieninteliai naudingą, išganingą ir t. t. Nebučiau užsiminęs nė nū to „Apšvietos“ atsiliepimo, jaigu jame nebūtų aiskiai pažymintas užmetimas *kitiems* laikraščiams stokos gero velyjimo Lietuvai ir despotiškas noras priversti *kitus* laikraščius, idant *taip* visi darytų, kaip ana „Apšvieta“ daro. Kad „Apšvieta“ teiktusi teisingai žvilgtelti ant faktų, tai turėtų priverstinai pripažinti, jogiai ir *kiti* laikraščiai šiek tiek gero lietuviams suteikė. O jaigu taip, tai ir *kitiems* laikraščiams rupėjo taipgi Lietuvos laimė. Jaigu forma tos laimės, teikiamos *kitų* laikraščių, ne tokia, kaip nori „Apšvieta“, tai jau ne jų kaltė, o greičiaus kitoniskumo apystovų ir, kad *kiti* laikraščiai išsyk užsiemė lietuvių dalykais apskritai kalbant, užsiemė vienyjimu lietuvii, sutvirtinimu tautiško jausmo ir t. t., o ne atskyrų klausymu pvs. apginimu katalikystės arba socialistiška draugijos organizacija. Klausymas darbininkų ir lietuvių tai ne identiškai dalykai — gali būti sujungtais, bet gali būti ir atskyrim. Deltogi galima jais užsiimti be prasižengimo sykiu, jaigu apystovos leidžia, bet galima ir skyrium, jaigu apystovos kitaip neleidžia. Darbininkų klausymas tai ne „Apšvietos“ išradimas — tai klausymas viso svieto, o ne vien tik lietuvii. *Kiti* laikraščiai jį taipgi pažista. Labai gerai, jaigu „Apšvieta“ apsiima pritaikyti prie lietuvių klausymą, prie kurio linksta visa žmonija, bet tegul nereikalauja, idant visi ir visur taip lengvai galėtų tai atlikti, kaip „Apšvieta“, tegul neužmiršta, kad ne visur Amerika, kad yra kaip kur ir Maskonja. Jaigu mes butume išsyk užsiemę varyti „darbininkų klausymą“ ir da taip radikališkai, kaip mokina „Apšvieta“, tai ne tik ką nieko nebūtume padarę del lietuvių reikalų, bet butume jai visai užstoje kelia. Šita dalyką suprato ir „Apšvieta“, kabėdama Nr. 1 ant 32 puslapio § 5: „Nors Lietuvos ir vandens“.

dirvonų del socialistiškos sėklos — ipačiai ant agrariško klausymo atsiremiant — bet tūmi tarpu del susivertinimo lietuvystės nebutu naudinga tautiškai mūsų klausymą sukergus su socialistišku. Šitos priežasties dėlei Lietuvos apšviestunai nemėgsta užkabinėti socialistiškų doktrinų ir, man ding, gerai daro Lietuvie inteligentai, turėdami jau ir šiaip gana apščiui visokių painiokų ir priešininkų tarpe kunigų ir bajorų su bajorėliais; socialistiškomis idėjomis apsipūse, jie taptų baidykle del bajorų ir kunigų ir dar menkiaus galėty sėti sėklas lietuvystės.“ Tik nežinia, delko „Apšv.“ šitūs vāvo žodžius 2me ir 3me NN pamiršo. Argi kas mėnesį mainytusi jos pažvalgos?

Atsimainymas „Apšvietos“ nūmonių matyt ir iš kito dalyko. Nr. 1 ant pusl. 34 po 2) sako: „Bajorai neatbutinai turi verstiesi į lietuvius, o atmetę nūg savės kvailus lenkų idealus, jie turi tapti gerais lietuviais.“ Suprantamas dalykas, kad bajorai gali tapti ir buti lietuviais, o da ir gerais. Tik štai ta pati „Apšvieta“, užtikus „Varpe“ bajorą Žemkalnį, kuris, prisipažino esās lietuviu ir išsižadās bajoriškų privilegijų, N. 2 sako stačiai, be jokių lūdinimų, kad Žemkalnis „prie lietuvų prisimeilinti už-imanė.“ Mat neitiki į jo lietuviškumą, nenori jį priskirti prie tikrų lietuvų. Suprantamas dalykas, kad bajorai negali tapti ir buti lietuviais, o ypač gerais. Gali ir negali — durstyk galais pirštų ir rask, kur tersybel! Jaigu Žemkalnis butų tapęs lietuviu po perskaitymo N. 2. „Apšvietos“, kur sakoma, kad „Lietuvos ponus lengvu bus priversti prie lietuvystės, jaigu lietuviai jiems nepasigailūs gerokai užvažiuoti per kailį“, tai tvirtinčiau, kad Žemkalnis pavirto į lietuvį iš baimės, ganydamas savo kailį, kad jis tik „užsimanė „prisimeilinti“ prie „užvažiuotojų per kailį“, idant išsisukti nū skaudžių smugių. Vienok, jaigu atminsime, kad Žemkalnis stojo į lietuvų glita pirm pasirodymo bauginančios bajorus „Apšvietos“ ir kad jis galėjo nežiūrėti visai ant bauginimo kad ir visų lietuviškų laikraščių, tai atviras prisipažinimas Žemkalnio prie lietuvų pakilo ne iš noro „prisimeilinio“, o tik iš laisvos valios, iš tikro persimanymo, iš gero noro, ypač kad Žemkalnis yra lietuviu ne tik žodžiuose, bet ir darbūse. Šitūmi žygiu pasielgimā „Apšvietos“ su Žemkalniu negalima kitaip pavadinti, kaip tik dorišku nuskriaudimu neprasikaltusio tautiečio.

„Apšvieta“, kalbėdama apie vertimą bajorų į lietuvius pagal kailiadirbių metoda, priduria: *kūmi daugiaus jūs (bajorus) darbininkai ir „lūvomanai“ mokės įbauginti, tūmi iš jų bus galima daugiaus pinigų gauti del reikalų lietuvystės. Kito kelio nėra!* Kur-gi kito kelio nebus! Menka nauda ir menkai galima pasitikėti ant tokio lietuvio, kuris tapo lietuviu per prievartā, „užvažiuojant per kailį.“ Menkai galima remti lietuvystės dalykus ant pinigiskos pagelbos, surinktos „bauginimu“. Yra žmogystos, kurios nē nemačiusios „Apšvietos“, renka pinigū „bauginimu“ tamsiose naktyse ant grįžkelių — teisybē, čia renka pinigū ne del „reikalų lietuvystės.“ Ar gi mums pridera sekti pėdomis tokių žmogystų?!

„Naujasis metalas.“

Paskutiniame laike pasirodē kromūse daug visokių daiktų iš gražaus balto, panašaus į sidabrą metalo, kurį visai neteisingai praminē „naujūju metalu“. Tas „naujasis“ metalas — tai aliuminas (aluminium), žinomas jau beveik 70 metų. Jį iki šiolei retai te galėjai matyti dėlto, kad nemokėjo jo pigiai gauti. Pirmiausia pasisekē gauti aliuminā vokiečiui pr. Vė-

utis, baltai žibantis, gražiai skambantis metalas gal daugelyje padarinių užstoti sidabro vieta. Dėlto vienok reikėjo išrasti, kaip gauti aliuminā pigiau, nekaip jis tada atseidavo: ką tik Vėleriui atradus šitā metalā, mokėjo už jį labai brangiai — arti 3000 markių už svarā. Didei atpiginti aliuminā pasisekē prancuzui Devil'ui 1862 m., bet ir tada da svaras jo atseidavo arti 40 markių. Toks brangus buvo aliuminas, iki neįsimanē išskirti jį iš chemiškų sąjungų su pagelba taip galingos šį laikā elektros. Su elektra dabar gauna aliuminā daug grynesnį, nekaip pirma, ir daug pigiau: svaras atseina apie 5 markės.

Aliuminā gauna iš molio. Jis vos 2½ sykiu sunkesnis už vandenį, 3 sykius lengvesnis už geležį ir 4 sykius už sidabrā. Jį gali išstėti į plonā viela, suploti į plonā lapelį. Įkaitintas iki 700° C. aliuminas tirpsta; ant oro nerudyja; druskos rūgštyje (HCl) tirpsta.

Lengvutis, pigus, gražus, nē kiek neapsileidžiantis metalais, kuriūs iki šiolei vartojo, aliuminas tinka dėl daugelio padarinių. Iš gryo aliumino šiandien dirba nekuriūs mažmožius, ką pirma darydavo iš sidabro: žiedelius, dėžutes; papūsia peilukus, lasdeles ir t. t.; dirba dagi šaukštus, torielkas, žinoma, dėl menkesnių ponū. Dėl didesnių padarinių maišo aliuminā su variu ir geležia. Ipač gerā metalā gauna, suvirinē jį su variu (1 dalis aliumino ant 9 d. vario), taip vadinamā aliumino skaitstvarį. Aliumino skaitstvaris kietas kaip phenas, gelsvas, žiba kaip auksas. Jį vartoja dabar geležies vietoj statant namus, tiltus, bando lieti varpus ir kanūles (armotas). Trumpai sakant, aliuminas, ar grynas ar šamaisiui su kitais metalais, kasdien randa sau naują vieta, stelbdamas kitus metalus. Gana to, kad Prancuzijoje, kur prieš penketā metų gaudavo vos 60—70 centnerių aliumino per metus, šiandien vienas fabrikas išleidžia šito „naujojo metalo“ po 20 centnerių ant dienos. Ne bereikalo sako, kad jeigu šį XIX šimtmetį vadina geležies amžium, tai ateinančiam XX šimtmečiui pri tiks vardas „aliumino amžiaus“. Pr. Asakaitis

Iš Amerikos.

Iš Baltimorės rašo: Prūsūse išeinantieji liet. laikraščiai tik retkarčiais padūda kokiā menkos vertės žinutę apie Amerikā, nors artymesnis susipažinimas su valstija, kurioje pora šimtų tukstančių Lietuvū rado sav prieglaudā, butų ne tik kad labai akyvas, bet ir naudingas, ypačiai dėl daugelio tų apšviestiesnių, kurie šio-kios ar tokios priežasties dėlei priversti tampa įieskoti dūnos tarp lenkų bei maskoliū. Neužsiimsiu aš čion aprašinėjimu išlygų čionykščio gyvenimo — dėl to dalyko man truksta laiko — tik trumpai pajudinsiu vienā dalykā, kuris jau nū seniai man kvaršina galvā ir kuris, be abejojimo, ne vienam apšviestiesniam lietuvii bus akyvas.

Daugeliui lietuvū po maskoliumi, išėjusių vidutinius mokslus, nepasiseka išgauti į universitetā jau tai dėlei nepritekliaus kaštū, jau tai dėlei visokių kliučių iš valdžios pusės, ir daugybē gabių vaikinių, trokštančių augštesnio mokslo, prispirta yra skursti įvairiose rastiņyčiose be jokios naudos dėl savės ir dėl Lietuvos, nēsa ir tokiā sunkiā dūnā reikia pelnyti ne Lietuvoje, kur valdžia maskolius kemša, bet toli tarp maskoliū. Kiti vėl skursta ant kokiū 8 iki 12 rub. mėnesinēs algos, mokintojandami tarp lenkų — pilna juk Lenkija lietuvū mokintojų, išėjusių iš Veiverių kursū! Kaip vieni, taip ir kiti pražuva del savo tautos tarp svetimtautių jų gaivalū, sumasko-

lėdami bei sulenkėdami. Lietuva kasmet tokiu budu netenka didoko skaitliaus savo geresniųjų vaikų, į kurių vietas atsibogina maskoliai ir lenkai. Toksai sistematiškas išplėsimas jos geriausių vaikų jau nū amžių vedamas ir, žėlėk, nėko lietuviai ikšiol nepadarė dėl pastojimo kelio šitai žmogžudiškai svetimtaučių politikai. Reikėtų daugiaus rupintiesi apie įsteigimą pramonės ir amatininkystės Lietuvoje — daug dūnos atsirastų dėl lietuvių ant tos dirvos, bet ne man apie tai pridera šnekėti.

Mano nūširdžiausia mislia yra tai, koku budu dėl tų poros šimtų tukstančių išeivių Amerikoje, aiškiai atgyjanczių iš tautiško miego, parupinti reikalingą skaitlių apšviestunų, galinczių užimti vietas vadovų tarp atgyjanczių tautiečių, nenuškriaudžiant tėvynės ir su didžiausia nauda dėl išeivių. Augštesnio apšvietimo žmonių jau ir šiandien mums labai truksta ir, jeigu musų tautiški darbai Europiečiams rodosi kartais perdaug menki, tai tik vien dėlei to, kad *žmonių su smagenimis* mums labai truksta.

Dėl parengimo tokių vadovų, kandidatų reikia jieskoti tarp anų, dėl užmezimo svetimų dirvų pasmerktų, lietuvių. Reikėtų tik jiems čion atvažiuavus išeiti augštesnius mokslus, koksai ir ne taip labai sunku yra. Daktarų, aptiekorių, advokatų, inžinierių šimtai pelningų vietų čion laukia, ir vieni dyvai butų, jeigu lietuviai tokios progos nenorėtų išnaudoti.

Dabar pasakysiu keletą žodžių apie čionykščius universitetus. Universitetai Amerikoje yra įsteigiami ir užlaikomi privatiškų žmogystų, kaipo paprastas „business“, pelno dėlei. Metinė mokeskis už lankymąsi universitete paprastai 100—125 dol., bet dėl prašančių numazinimo jos dol. 55—65. Sulyg pernai daugiur nereikalavo jokių įžengtinių egzamenų ir paklausius lekcijų per du metu galima buvo maldautiesi prie egzameno, už kurį reikia užmokėti dar 30 dol. Dabar jau visur įvedė įžengtinius egzamenus iš Phyzikos, Algebros, Istorijos, Geographijos ir Lotyniškos kalbos — medicinos skyriuše, o taip gi reikalauja kompozicijos angliškoje kalboje mažiausiai iš poros šimtų žodžių; lotyniškos kalbos reikia mokėti tiek, ydant išversti lengvoką prozą į anglišką kalbą. Svetimiečiai tampa pavalyjami nū angliškos kompozicijos rašymo, kurią galima atlikti kad ir baigiant mokslą.

Anglišką kalbą nėra sunku pramokti ant tiek, kad galima butų skaityti moksliskas knigas bei suprasti lekcijas. Pažistu ukrainietį, kuris užsirašė ant medicinos, *visai* nemokėdamas tos kalbos; po dviejų metų gero padirbejimo ne tik kad kalbą pramoko, bet ir egzamenus išdūs. Per pusę metų nesunku toje kalboje prasilavinti ant tiek, kad suprasti lekcijas.

O ką apie patį budą mokinimo, tai galiu pasakyti, jog vargiai kur kitur ant svieto metodai išguldymo mokslų yra taip ištobulinti ir praktiški, kaip Amerikoje. Per tai nėra nė dyvų, kad universitetus žmonės čion greitai išaina.

Trumpai sakant, darbščiam lietuviui čion nėra ko baimintiesi universiteto, kad ir neapsipažinusiam nūdugniai su Homerais bei Vergiliais.

Sunkesnis klausymas su pinigais, vienok ir tų galima prasimanyti, padirbėjus meta-kita kad ir prie sunkesnio darbo. Toliaus atsirastų pagelba nū tautiečių, nū „Liet. Mokslo Prangystės“, kuri įsteigusi turi tam tikslui tam tikra „fondą“, etc.

Pragyvenimas, ypačiai Baltimorėje, yra labai pigus: už 12 dol. galima tautiška pragyventi mėnesį

tarp lietuvių, tarp kurių galima butų dar ir šioki tokį ūdarbiavimą turėti iš vakarinių pamokinių, etc.

Pagalios pora persergejimų dėl tų, kurie ištikrc norės pasinaudoti iš mano rodos.

Pasiržus Amerikon keliauti, reikia, viską metus į šalį, pramokti *nors kiek* angliškai. Ateivys, žinantis 100 angl. žodžių, dusyk lengvians gali gauti lengvesnį ir pelningesnį darbą, nekaip tas, kuris nė maž tos kalbos nemoka. Paprastai musų lietuviai atvažiuavę dirba gyvulių vietoje, vien tik to dėlei, kad su darbdaviais negali susišnekėti. Kiek žinatu, tai Olendorfo lenkiška rankaknigė geriausiai tiktų musų lietuviams dėl to siekio. Toliaus: reikia *nors kiek* apsipazinti su koku amatu — aptiekoryste, dziegorninkyste, sliesoryste, etc. Apsiginklavus tais dviem šarvais, lietuviai gali drąsiai leistiesi į anapus Atlančio, kur, jeigu dar turės jie tvirtą budą ir norus, galės pasiekti tai, ko po maskoliumi nė sapnūti nesapnavo.

Tikiu, kad nė vienas tautietis pribus iš anapus didžmario ant Chicagiskės parodos. Bus tai gera proga dėl susipažinimo musų ir suėjimo į artymesnius prietikius. Tokiems velyčiau atvykti ir į Baltimorę, Amerikos Aleksandriją, garsingą savo moksliskomis įtaisomis, aštūniais universitetais, tarp kurių Johns Hopkins University yra augščiausia Amerikos mokslainė, kurioje jiesko apšvietimo jaunūmenė iš visų kampų svieto.

Čionykščiai lietuviai tokius svečius su tikrai lietuvisku meilumu pavaisins.

J. Andziulaitis. 424 S. Paca st. Baltimore, Md.

Apie Amerikiečius. Dabar abelnai daug naujienų visur tarp Lietuvių, o ypatingai tarp Amerikiečių. Jau tik priminus įsteigimą dviejų naujų laikraščių, turime prisipildyti pagarba dėl Amerikos Lietuvių. Apie „Garsą“, išeinantį Shenandoah Pa. jau syki buvo minėta „Varpe“, bet dar nebuvo minėta apie „Lietuvą“, išeinančią Chicagoje. Abu tuodu laikraščiu iki šiol niekuomi, rodos, dar nė padidino lietuviskos literatūros, apart savo, kas teisybė, puikių vardų. „Saulė“ nuo pačios pradžios pranašavo gerą klotį „Garsui“, o toliaus vis didei gėrisi, kad „Garsas nekludina Dievo, dangaus ir teip toliaus.“ „Garsas“, pasirodydamas ant svieto, žadėjosi užsiimti ypatingai darbininkų reikalais, nekludydamas kitų laikraščių . . . „Lietuvos“ siekiai mums iki šiol dar nežinomi. Ji, teisybė, jų nė negarsino svietui, ale nė iš išėjusių numerijų dar nėra nieko numanoma. Čionai, turbūt, bus paprastas „business.“ „Saulė“ didei gėrisi „rašliava“ (suprask rašyba) tuodviejų laikraščių, nes esant visai tokia, kaip pačios „Saulės“, t. y. „grynai lietuviska.“ Ir teisybė, rašyba tų trijų laikraščių visai kaip senuose „Aukso Alturiuose“, su nedovanotina daugybe stambių klaidų. Kiek girdeėjome, Lietuvą redaktuoja p. Grinius, direktorius „Teatrališkos draugystės“, o „Garsą“ p. Astramskis po matoma įtekme p. Šliupo, kurs dabar Shenandoah Pa. apsigyveno. Po d-ro Šliupo įtekme pateko ir didelis karžygis katalikystės, „Dievo, dangaus ir teip toliaus,“ redaktorius jau seniai visų geresnių Lietuvių patremtosios „Saulės“, p. D. T. Boczkowski. Dabar jisai žmogus jau išmetė ir iš laikraščio titulo „Apšviesk mus, Dieve.“ Nuo nekurio laiko užtinkame ir gana žingeidžios įtalpos straipsnius „seno mainerio iš Gloverso,“ kuriuose rašytojas kas kartą vis drąsiaus grumia kunigiją, bet dar „nekludina Dievo, dangaus ir teip toliaus.“ Žodynas „Saulės“ nū nekurio laiko tartum eina geryn, tik nėsupranta redaktorius žodžio *nes*. vartodamas jį vieton žodžių *bet, ale*.

Nr. 19 „Saulės“ skaitome ir pranešimą apie seimą L. M. Dr-ės, laikytą 24. d. Lapkričio 1892 Mt-Carmelyje, Pa. Ant seimo buvę 6 delegatai nū kŕpų, Jūzas Paukštys iš Plymouth'o, kun. Dembskis ir „daugelis Lietuvių iš Mt-Carmelio.“

Tarp darbų draugystės paminėti buvę šie svarbesni dalykai: 1) Išdavimas „metinio pranešimo“ už 1891 m. 2) Išleidimas laikraščio „Apšvietos“. 3) Patastatymas ant scenos „Kovos po Grunvaldu“ Chica-giskės kūpos. 4) Įsteigimas fondo del stipendijų. Toliaus perdėtinis draugystės Dr. Šliupas skundėsis, ant knygų, kad jie stengėsi gaisinti darbus L. M. Draugystės, bet neįstengę draugystės suardyti. Nū dabar sutarta esą pinigų siūsti tiesiog Dr. Šliupui, nes pirmo buvusysis išdininkas pasirodęs „netikusiu“. Toliaus perdėtinis išreiškęs viltį, jog L. M. Draugystė vis eisiant drutyn.

1 išda įplaukė iki seimu 533 doliarai 88 centai; išdavimų buvę 519 dol. 96 centai.

Viršininku išrinktas Dr. Šliupas, vietininku kun. Dembskis, raštininku Daugšys, išdininku J. Naujuas, knyglininku J. Petrika. Įstatai draugystės kur-ne-kur mažumą pertaisyti.

Vienybėje Lietuvininkų“ Nr. 49 randame žinią apie septintąjį seimą „Susivienijimo Lietuvių Katalikų Amerikoje“, kuris buvo atlaikytas 29. d. Lapkričio Mt-Carmelyje Pa. Čia mes patiriam, jog virš daugybės šėip susirinkusių, buvo susirinkę 25 delegatai nū lie-luviškų draugysčių Amerikoje.

Pirmučiausiai buvo perskaitytos gromatos nū ke-lių draugysčių, kurios visokių priežasčių dėlei nebuvo atsiuntusios savo delegatų; potam buvo išrinkta tai dienai vyriausybė ir žengta prie rodavojamosi. Buvo perskaityta ir perkratyta konstitucija „Susivienijimo.“ Potam buvo pervežtos knygos ir rukondos, ir atrado, jog pinigiskas stovis „Susiv.“ šis: Viso išmokėta pereitus metus 556 dol. 40 cent.; iimta gi buvo 568 pol. 64 c., tai liko 11 dol. 64 c. Virš tų pinigų „Su-sivienijimas“ turi kelis tukstančius Europos Istorijų ir Daukanto „Budo“ etc.

Pasibaigus rėdai apie konstitucija ir įstatus, sei-mas ištare sąjausma del persekiojamų tėvynėje brolių, protestavodams prieš nežmoniškumą Maskolių val-džios. Potam buvo sutarta numazinti mokestį iki 50 c. ir organu „Susivienijimo“ paskirta „Vienybė Lietuvininkų.“ Užviriant seimą buvo sutarta kitą mėta laikyti seimą Pittston'ne Pa.

Vyriausybė pasiliko ta pati: perdėtinis kun. Burba, sekretorius M. Vilkauskas, išdininkas (turi padėti 5000 doliarų kaucijos) S. Paukštys, knyginius J. Paukštys.

Iš Lietuvos.

Suvalkų gub. Lietuvos ukininkų kalendorius 92 metų pateko į eilę palaimintųjų; apie jo esybę pa-tyrė ministerija vidurinių dalykų, nepatiko jai jo italpa ir delto tapo išdūtas sudas: išnaikinti kalen-dorius, kad nė ženklo jų nepasiliktų. Tamui dalykui buvo specialiskai išdūtas ministerijos aplinkraštis į gubernatorius Suvalkų, Kauno. Gubernatoriai išdavė į načelnikus pavieto, o paskutinieji į vaitus ir vyresniūsius žemsargius. Patalpinsiu čia in extenso atsiliepinimą načelniko pavieto į vaitus ir vyresniūsius žemsargius*): „*Jeho prevoschovitelstvo*“ Suvalkų guber-natorius 3/15 Liepos praneša man, kad ministerija vidurinių dalykų patyrus, jogiai tulose gubernijose

terpo žmonių platinasi kalendorius lietuviškame liežu-vyje su straipsniais priešingais valdžiai. po vardu „Lietuvos ukininkų kalendorius ant metų 1892. Vilniuje 1891 m.“ Šis kalendorius atspaustus užrubežėje su melagingu paženkliniu cenzūros ir vietos atspau-dinimo.

Vuriausioji valdžia spaudos dalykų tūm aplin-kraščiu 16 Sejos po N. 3019 prašo per tinkančius, paliepinus suturėti platinimąsi augščiaus minėto ka-lendoriaus ir atiminėti jį knygų krautuvėse, neleisti pardavinėti ant gatvių, rinkų ir kitose, kur žmonės renkasi, vietose, o teipi ir ant jomarkų.

Užtaigi paliepiu kuaštriausiai daboti, kad pa-minėtas kalendorius nesipardavinėtų ir kad nesiplatėtų terpo žmonių, o jai kur užtiktumėte šitą kalendorių, tai prisakau atimti, sustatyti protokolą ir viską pri-siūsti man.“

Pasirašęs načelnikas ir sekretorius; o štai ir kitas aplinkraštis išdūtas pabaigoj 92 m. Nors šis aplink-raštis gana ilgas vienok dėlei jo žingeidumo išverčiu jį zodis į žodį.

Gubernatorius Suv. gubernijos. 2. Grūdzio 92 m. po N. 10496 praneš man, kad gyventojai Lenkų karalystės moka labai silpnai maskoliškai, nors valdžia nū 64 metų daug apie tai rupinosi. Jau daugiau, už ketvirtį amžiaus visose valdinėse vietose susizino-jimai rašosi vis tiktai maskoliškame liežuvyje, o vis žmonės šio krašto, ypač sodiečiai, neminint nekurių išėminų, nesupranta reikalingumo mokėti viespatystės liežuvį; pradinės mokslavietės, lygiai kaip ir išsimo-kinimas maskoliško kalbos kariumenėj, neatneša tiek naudos, kiek galima būtų laukti ir kiek galėtų būti, nėra ir pabaigusieji mokslinycias, ir atlikusieji ka-riumenė, pargryžę terp savųjų, ne tik kad nevartoja maskoliškojo liežuviu, bes tankiai dar jį visai už-miršta.

O priežastis šito dalyko yra toji, „kad didūmenė žmonių nežiuri ant mokėjimo maskoliškai, kaip ant reikalingo daikto. Kiek žinoma, visose valdinėse vietose ukinikai ir miesčionys visai apsieina be mas-koliško liežuviu, nėra valdininkai dūda savo paaiš-kinimus vietiniame liežuvyje.

Dėlei šitos priežasties ir pagal paliepinimą Var-šavos general-gubernatoriaus, išdūta 7 d. Lapkričio 1892 m. Po N. 12958, prašau drūčiai įgraudenti priklausantiems man valdininkams, ydant jie, dūdami paaiškinimus žmonėms reikalūse tarnystos, vartotų tiktai maskolišką liežuvį. O ką prie viršininkų admi-nistracijos vietų, tai jisai (gubernatorius) pasitiki, kad jie bus paveikslu del žemesniųjų valdinin-kėlių, ir nepavėlys kitaipos kalbėti, kaip tik masko-liškai. Išėminai iš šito abelno įstato gali būti pri-teikti tiktai pas kamissorius, perkraatinėjant ukės klausymus, ir tai tik tada, kada atėjusieji su reika-lais žmonės visai nemoka maskoliškai.

Šitą aplinkraštį prisiunčiu dviejūse egzemplio-riūse ir prašau po perskaitymui jo, dūti vieną iš jų visiems priklausantiems valdininkams pasirašyti ir paskui prisiūsti man į 10 dienų.“*)

*) Talpiname čionai korespondencija „Iš Mariampolės“, ištraukę iš N. 298 „Varšavski'o Dnievnik'o“:

„Štai jau prašoko ketvirtis simtmetio, kaip administra-cijoj ir kitose įtaisose mūsų krašto įvestas apsiūmtinis vartojimas valstijos liežuviu, kaip rašto dalykūse, taip ir susikalbėjime su žmonėmis, o tūm tarpu pasirodo, jog tas žingsnis valdžios, taikytas ant kūdūdžiausio praplatinimo maskoliško liežuviu tarp svetimtaučių (иностранцевъ), pasi-liko negyva litara. Vietiniai gyventojai, o ypač lietuvinin-kai, abelnai turi simpatiją prie maskoliško liežuviu . . . vienok negalima pasakyti, . . . jis būtų tarp jų prasiplatinęs.

*) Šis aplinkraštis jau buvo atspaudintas „Vienybėje“. Bet, an ding, ne proslūį bus atkaroti jį dar „Varpe.“ Raš.

Štai pora netikėtų dovanų, kuriomis mus apdovanojo valdžia 1892 metų. Skaitant šitūdu aplinkraščiu, nežinau žmogus, katrūmi labiausiai gėrėtis. Man beveik labiausia patinka pirmutinis. Mat, pirmutinis turi visgi šią tokią pamatą po savimi. Kalendoriuje 1892 metų tapo uždrėksta valdžia; tai valdžia, patyrusi, uždrėksta vartojimą tokios knygutės; išėina viskas ir logiškai ir suprantamai. Viena tik vieta aplinkraštyje nelabai suprantama: aplinkraštis paliepia vaitus ir žemsargius atiminėti kalendorių knygų krautuvėse, paliepia neleisti pardavinėti kalendoriaus ant gatvių, rinkų ir t. t. Išrodo, lyg kad ministerija nežino, kad nū 64 metų lietuviškos knygos lotyniškais raidėmis Maskolijoje nesispaudina ir atvirai knygų krautuvėse, ant gatvių, rinkų, kadangi visados sukiniasi ir vūstineja snipukai, nū negali būti pardavinėjamos. Antras neaiškumas štai kokis: aplinkraštis uždraudžia buvimą kalendoriaus, bet nieko nekalba apie kitas lietuviškas knygas ir laikraščius. Gali per tai pamislyti, kad kitokios knygos ir laikraščiai užrubežinio išdavimo gali būti pardavinėjami ir knygų krautuvėse ir ant gatvių, rinkų ir t. t. Bet reikia taip mislyti: aplinkraštis nieko nekalba apie kitas lietuviškas knygas ir laikraščius dėlto, kad apie jų buvimą nieko nežino ministerija.

Bet ne tai man patinka, man labiausiai patinka pats faktas atsiradimo šito aplinkraščio. Ne nū vieno pasitaiko išgirsti: „mes turime užsiimti paslaptine propaganda, turime platinti lietuviškus laikraščius ir knygas ir t. t., bet viską taip turime daryti, kad nū lapė nelotų.“ Aš su antra puse šitos nuomonės negaliu sutikti. Mus valdžia skriaudžia ir ant kuno ir ant dvasios; mes visas pareigas valstijos pildome: ir mokesčius mokame, ir į kariumenę einame ir t. t., o valdžia, neminint kitų skriaudimų, nenori pripažinti mums, taip sakant, elementariškiausios tiesos — tiesos, kuri pripažinta žmogui visur, — lavintis savo kalboje. Mes, nuskrastiaujantie, turime atsakyti valdžiai kontrafakcija; bet kontrafakcija neturi būti tokia, kad apie ją mes tik patys žinotume, nes negreit tada mes galėsime pasiekti net šią elementarišką, prastą reikalavimą tiesos spaudos Maskolijoje, neminint apie kitus klausymus. Ne, kontrafakcija turi būti tokia, kad apie ją žinotų ir mūsų skriaudikai; kad jie pamatytų kad lietuviška idėja dėl mūsų yra šventas daiktas, kad mes varome savo darbą nežiūrė-

Priežastį tokios būties mes pasistengsime išguldyti:

Aš pasakiau, kad jau netoli bertainys šimtmečio praėjo nū to laiko, kaip įtaisose šio krašto įvestas maskoliškas liežuvis, lygiai rastūse kaip ir kalboje. Pirmutinis prigijo mūsų įtaisose kūgražiausiai; o ka apie antrąjį, tai jo, ištikro, nū žinot nenor. Jūkingiausias, ale podraug ir suvisu teisingas tas dalykas, jog vietiniai valdininkai, beveik be išėmimo visi lenkai, išguldo ant popieros, maskoliškame liežuvyje, lenkiškas mislis (kaip jie patys pripažįsta). Ar tai galybė papratimo ar kas kita — spręsti neapsijimu.

Ateina į rastūnyčia prašytojas — ir prasideda begaliniai debatai numylėtoje lenkiškoje kalboje. Po to kam-gi žmonės mokinsis valstijos liežuvį, kad jį mokėti yra suvisu pervirš! . . .

O tame tarpe kokias puikias pasekmes mes pasiektemen (добилъсь-бу), jaigu mūsų mieli valdininkai vartotū su žmonėmis vien tik maskolišką kalbą. Tūmet, žmonės, ir taip mėgstanti maskolišką kalbą, ale jos nesimokinanti tiktai dēlei jos nereikalingumo, kibtu prie jos išpažinimo, ir rupesciai vyriausybes išplatinti vertingumą valstijos liežuvio terpo savo pavaldinių — apsavainikūtų kupinu pasisekimu.

Dieve duok, kad sitas patėmyjimas nepasiliktų balsu aukiančio ant puscios ir padėtų pataisyti mūsų klaidas.

K. A. K.

Ar šita korespondencija artais neturi susisirimu su šiuo aplinkraščiu? Žingeidū butų žinoti, kas jos rašytojas.

Red.

dami ant jokių kliučių ir aukų ir, kad brutališkoji spēka skriaudikų neįstengs niekad os sutramdinti mūsų spēkos dvasiškos.

Užtai-gi istorijose Veiverių ir Liudvinavo aš matau ne tiek daug pikto, kiek gero. Teisybė, kelios žmogystos nukentėjo, bet nukentėjo dėl visatino reikalo: pats faktas nukentėjimo pasiliks mūsų atmintyje, tai viena; antra, šitos istorijos žmonių, kurie užsiima propaganda, ne tik kad nenugąsdino, bet, adverniai, pakėlė jų dvasią; ir trečia, pati valdžia pamatė, kad Lietuviai kruta ir kad jie savo neapleidžia.

Pasitaiko girdėti ir tokią dar nūmonę, su kuria taip-pat visai negalima sutikti: „kam čia užkabinėti tą valdžią lietuviškūse rastūse; rašykime nekludydami valdžios, tai mūsų raštai lengviaus platīsis, nēsa nebus paojaus skaityti.“

Menks tas kareivis, kuris bijo saudyklę paimti į rankas; menki mes butumem Lietuviai, kad ignorūtumem visas neteisybes, šunybes valdžios. Paveizdan paimkim kad ir šitūs aplinkraščius: kaip čia gali tylėti, jai pradeda ir nū mokančio ir nemokančio reikalauanti maskoliškai kalbėti?! Po teisybei sakant, jau mes esame dabar tokiaime padėjime, kad savo kraste nustojome visų tiesų ir nieko (?) jau atimti daugiau nū mūsų negali, negu tik mokesčius gali padidinti. Kogi bijoti užpuldinėjimo ant valdžios, kad nieko nūstoti jau negalime? Ir taip, mes turime užpuldinėti ant valdžios. Pasiremđami, žinomas daiktas, ant faktų, mes turime taip dirbti, kad apie mūsų krutėjimą žinotų ir valdžia. Tik nereikia pamislyti, kad aš siūlau visą mūsų organizaciją, visus mūsų veikimus valdžiai išrodyti; ne, aš tik norėčiau, kad kokia nors žingeidesnė knygute arba numeris laikraščio švelniai galėtų patekti į rankas žandarų, stražninkų ir t. t.

Aš dar padūčiau projektą siuntinėti iš Tilžės tiesiog į ministeriją vidurinių dalykų visas žingeidesnes knygutes ir laikraščius uždengtūse įrašytūse laiškuose. Tai daug neprekiuos ir, kas prijaučia šitai misliai, galėtų prisiūsti į redakciją „Varpo“ kelis skatikus. Buvo bandyta siuntinėti „V.“ ir „U.“ į redakcijas šuniškiausiujų maskoliškų laikraščiu; bet iš to nieko neišėjo, nēsa redakcijos visai jūs ignoravojo, o greičiausia, kad ir visai neskaitė. Ministerija, man rodos, vis-gi bus žingeidi ir pasirupis perskaityti.

Antrasis aplinkraštis reiškia in summo gradu žioplystę Hurkos. Hurka, gali pasakyti, tikras tipas kareivio; jam rodos — pasakys, ir bus viskas išpildyta. Per 30 paskutinių metų lietuviai neiškoko maskoliškos kalbos, tai jam rodos, kad jis išmokys per kelis metus, paliepdamas „činovnikams“ su žmonėmis kalbėti maskoliškai. Jug toks aplinkraštis išjūkia ir visą valdžios politiką paskutinių 30 metų ir patį Hurką!!

Mums štai kaip išpūla atsakyti ant šito aplinkraščio: *tyčia su „činovnikais“, ir mokant, maskoliškai nekalbėti kitaip, kaip tik lietuviškai; tegul Hurka pasirupina išdūti įstata, korojantį tą žmogų, kuris nemoka maskoliškai.*

P. us.

Tilžė. Niekumet nebutumėme tikėje, kad „Lietuviška Konservatyvų Skyrimo Draugystė“ turės toki pasisekimą! Vos spējo atlaikyti du susirinkimu — jau sanarių prisirašė arti šimto. Pirmutinis susirinkimas buvo Priekulėje 10. d. Sausio. Priekulė — tai nedidis kiemas, kame yra bažnyčia, kelios karčiamos ir vaitas. Susirinkimas buvo apsauktas Benzing'o karčiamoje ir buvo užprašyta pakurant tam tyčia dideli kambarį. Vienok atvykę (mes penki laikėme susirinkimą) radome šaltą kambarį ir dagi duris buvo atdar-

iki galui, nes, mat, vidus buvo pilnas domų, kadangi jau buvo pradėję kurti kakaļi. Tuojuos mums linksmaus pasidarė, nes kiekvienam miela buvo matyt, kad dar čionai neišnyko lietuviški papročiai . . . Taigi mes apsisostojom kitoje, mažinkėje seklyčiaiteje ir ėmėme laukt svečių. Pirmo to kelioms dienoms buvo apgarsintas susirinkimas per Tilžėje išleidiama, garsinga savo . . . kalba, „Naują Lietuviską Ceitungą“, ir priegtam buvo nusiusta į tą pačią Priekulę 50 tam tikrų apgarsinimo ženklelių del padalinimo žmonėms; taigi tikėjomės, jog susieis daug žmonių. Vienok jau mes buvom laukę kokią pusantros adynos, kada įėjo pirmasis svečias, tulas Mickus, ukininkas iš aplinkinių. Jisai tūjuas pasisakė kas ėsas ir užmanė pasikviesti tokį Trauschies (skaityk Traušys), redaktorių „Konzervatyvų Laiško“ gyvenantį netoliese Priekulės. Mat, tas Trauschies, kilęs iš vargingos žvejų giminės, kas-žin kaip išprudo į malonę tokio Schroederio, didžio konservatyvo, kurs anuomet valdė lietuvininkų dvaseles su pagelba to laikraščio. Tas Schroederis, matydamas neišpasakytą vienybę mūsų Trauschies, pavedė jam savo spaustuvę ir sklypą žemės ir tą laiską. Taigi dabartės jisai žmogelis ir dar tebegabena naudą Lietuvai, anot kun. Pipiro. Buvo prašyta ir jo, kad patalpintų į savo laiską apgarsinimą apie susirinkimą, bet jisai žmogus neišdryso, nes rasi per tai būtų kokią išadą galėjęs nukentėti nu savo šelpėju. Delto tai ir buvo užmanyta jį parsigabenti ant susirinkimo, nes kiti dar buvo nematė, kas jis per paukštis, malonėjo pamatyti, kaip jis išžiur. Bet mūsų Mickus sugryžo nemitės. Mat, jisai žmogus nevažiavo, visokių priežasčių dėlei . . . iš ko, žinoma, mes gardžiai pasi-juokėme.

Toliaus, mums bešnekučiuojant pradėjo rastiis ir daugiaus žmonių; o kad atėjo valanda atvėrimo susirinkimo, tai svečiai jau netilpo į mūsų mažąją seklyčią. Susirinkimas buvo atvertas lygiai ant 11 pirm pietų ir prasitėsė iki 1½. P Saunus iš Rokaičių po nekurių officialškų formų atlikimo, išguldė priežastis isteigimo draugystės ir jos siekius, išaiškindamas, jog „pasveikinimo“ ženklai nė „peticijonai“ nieko negelbėjo Lietuvininkams dalyke sugražinimo lietuviškos kalbos į mokslinycias; dagi patsai ciecorius sakęs: jog lietuvininkai turį žemės zokaną, su tūm jie turį jieskoti savo tiesų, o ciecorius nieko pagelbėti negališ. Potam P. Lapinas iš Aleknaičių išguldė nepatogumą kelių „zokanų“ del Rytprusių, nurodydamas, jog lietuviškas „deputiertas“ turės rupintis, kad tie zokanai būtų pašalinti. P. Lapinui bekalbant tarp susirinkusių kartis nu karto buvo girdėti: „jo, jo . . . taip . . . teisybė.“ Buvo daug kalbėta apie stoką ir reikalingumą vienybės, kam susirinkusieje su atsidusėjimu pritarė. Pagalios buvo paskai-tytas „Pašaukimas“, kurs pirm to buvo talpintas „Naujojoj Lietuviskoje Ceitungejoj“ ir dar kiti mažmožiai kalbėta. Susirinkusių kelintas ir prašė žodžio ir kalbėjo vis į vienybę. Prieštaraujantių visai nebuvo. Kada susirinkimas buvo apgarsintas uždengtu, tai vieni tuojuas prašė prirašyti prie draugystės šanarių, mokedami tuojuas pinigūs, o kiti su kelintu iš mūsų dar ilgą valandą šnekučiavo vis apie tą dalyką. O kas ypatingiausia — kelintas su neramiu veidu klausė, ar čia nėra M. Jankas? Patyres, kad nėra, džiaugsmingai atsiduso . . .

Žmonėms pasiskircius, mes norėjome valgyti pietus, bet iš kuknios atėjo žinia, jog nėsą mėsos. Ale kadangi mes buvom nesvietiškai peralke, tai prašėme

nors ką duoti . . . Taigi po pusės adynos mums penkiems atnešė kelis spirgus ir kelias roputes. Tūs pataksavę, leidomės ant gelžkelio ir ant namų.

Antrasis susirinkimas buvo Naujojoj 14. d. Saunio. Šiomis dienomis visai netyčia teko man patirti, kaip tulose vietose kaip officialškai Lietuvininkus išmarina. Patikau Tilžėje vieną ukininką iš Smalėninkų, kurs man papasakojo štai ką. Skaitymą svieto darą mokintojai, žandarai ir mėsargiai, o tie visi ėsą didi germanizatoriai. Taigi jie, idant nors ant popieriaus sugermanizavoti lietuvininkus, beskaitydami svieta (skaitymas nusidnoda kas trys metal), tikrus lietuvius vokičiais užrašo. Tas žmogus, kurs man tai pasakojo, buvęs tultu (vertiku) prie vieno tokio skaitytojo. Tai, girdi, kits nė žodžio vokiškai nesupranta, ir, kad ne tulkas, tai visai su skaitytojūm nesuskalbėtu, o skaitymo laiske, kur viršuje stovi „Sprache“, rašo — „deutsch“. Kada tas žmogus klausęs, kodėl jis taip daras, tai jisai atsakė, jog tai vis tiek, kad tik užrašyta . . . Ansa žmogus labai gerai pažinstą tą kampa ir žino vardus didžiumos ukininkų, ir jisai tvirtina, jog jų kampe vės busiā 10% Vokiečių. Taigi, jai ir kitur taip elgiasi skaitytojai, galme sav išivaizdinti, kiek teisybės turi savyje ana officiališka statistika, kuri tvirtina, huk Klaipėdos valstyje 58% Lietuvininkų, Tilžės v. — 50%, Raganės v. 25%, o Pilkalnio tikt — 14%!

Petrapijlyje isteigta pirmutinė visoj Maskolijoje lietuviška draugystė. „Vienybėje Lietuvininkų“ (Nr. 50) štai ką skaitome apie jos isteigimą: „Petrapilyje daleista tapo Lietuvių ir Žemaičių labdaringa bendrystė del Lietuvių to miesto. Daleidimas tas padarė Petrapilyje tarp Lietuvių didelį subrusdimą. Draugystės zokonknigė (konstitucija) maskoliškai jau atspaudinta, o lietuviškai, regis, netrukus bus daleista. 21. d. Spalnio 1892 m. buvo Latvių klubo bute pirmasis susirinkimas. Pirmsėdžiu (perdėtinu) buvo išrinktas Lašmontas, vicepirmsėdžiu — Brazaitis, kasieriumi — Buza. Šanariai komiteto: Pavalkis, Brazdžionis, Antonevycia, Venekavycia. Del jų kandidatai: Urbas, Vodopalas, Rimkevycia ir t. t.

Tas pats laikraštis praneša toliaus (Nr. 1 1893 m.): „Petrapilio „Lietuviška Labdaringa draugystė“, sulaukus savo pečėtis ir daleidimo, spaudins dabar įstatus savo draugystės ir ant savo vardo turės valiā pirkti net žemę. Įstatai bus (*) maskoliškoje kalboje ir lietuviskoje. Dabar jau daro vertima iš maskoliškos ant lietuviškos kalbos.“

Nr. 50. korespondentas išreiškia viltį, jog busiant ir spauda pagražinta. Mat tarp maskoliškų inteligentų Lietuviai atradė kelis įtekmingus prietelius. Vis tai labai gražu, vienok mes nelabai norime tikėti, kad tiems keliems maskoliškiems inteligentams pasisektų pertikrinti vyriausybės tarnus. Lygia dalia mes abejojame apie prakilnuma siekių minėtiosios labdaringos draugystės, nes visa vyriausybė susideda iš visai negirdėtų sulyg šiol pravardžių; o pagalios tarp tų neatsirado nė vieno, kurs būtų pranešęs ir į „Varpo“ redakciję apie tokį svarbų dalyką, kaip isteigimas pirmosios lietuviškos draugystės. Ant galo vėlyjame „Labdaringai draugystei“ visokio pasisekimo ir Dieve dūk, kad mūsų abejojimai būtų klaidingi, — kad „Labdaringos draugystės“ nepatiktų toks likimas, kaip Rygiskės „Aušros.“

(*) Nr. 50 korespondentas sakė, jog maskoliškai „jau atspausdinta!“ (?) Red. „Varpo“

Šimet dešimtmėtinis jubilėjus pasirodymo pirmojo lietuviško laikraščio lotyniskomis raidėmis!

Pinigus ir rankraščius vis reikia siųsti ant adreso:
Herrn Dr. Bruažis, Tilsit (Ostpreussen.)

Italpa: *Www*

Draugija pavojuje! J. M. Kekštas. — Kaip visoki sutvėrimai sutinka Naujus Metus. — Rusvos dulkės. (Tasa.) — Lietuvos istorija. (Tasa.) — Iš gyvenimo politiskų istremtinių Siberijoje. J. — Audiatur et altera pars. *Zenkalnis*. — Dar kelias žodžius apie mūsų rašybą. K. Obelaitis. — Kritika bei bibliographija. J. B-s. — Tėvynės arpai. — „Naujasis metalas.“ Pr. Ašakaitis. — Iš Amerikos. J. Andziulaitis. — Apie Amerikiečius. — Iš Lietuvos. P. ir J. — Petrapilė — Italpa.